

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI**

**ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN SOSYAL PROBLEM ÇÖZME
BECERİLERİ VE UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Hakan SARI

Hazırlayan
Ayhan IZGAR

KONYA- 2009

ÖNSÖZ

Hızla değişen ve gittikçe daha da karmaşık bir hal alan dünyamızda problem insan hayatının bir parçası haline gelmiştir. Doğduğu günden itibaren insan hayatının her alanında çeşitli problemlerle karşılaşır ve bunları çözmek için çaba göstererek gelişimini sürdürür. Günümüz toplumlarında sosyal problem çözmeye engelli çocuğu olan aile bireyleri için bir kat daha önemli görölmektedir.

Bireyin hayatında karşılaşmış olduğu problemlerin çözümüne yönelik en büyük destek hiç kuşkusuz ailesinden gelir. Ailenin umusuzluğu ise kendilerini olduğu kadar engelli bireyleri de yakından etkilemektedir. Bu açıdan engelli bireyin anne – baba ve kardeşlerinin ona yönelik tutumları çocukların pek çok kişilik özelliğinin şekillenmesine katkı sağlar. Nitekim konu ile ilgili pek çok araştırma ve kuram anne babaların problem çözmeye becerilerinin çocuklar üzerinde ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmada engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözmeye becerileri belirlenmeye ve umutsuzluk düzeyleri üzerinde ne ölçüde etkili olduğu incelenmiştir. Böylece engelli çocuğu olan aile bireylerine, az da olsa, ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Ölçeklerin uygulanmasında yardım ve desteğini gördüğüm Emel Sardohan, Aslıhan Efilti, Nadire Sarısamam, Esra Çetin'e, verilerin analizinde yardımcı olan Dr. Erdal Hamarta'ya ve araştırmamın her safhasında öneri ve desteğini esirgemeyen sayın Hocam Yard. Doç. Dr. Hakan SARI'ya teşekkürü bir borç Bilirim.

Ayhan IZGAR

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı:	Ayhan IZGAR	Öğrenci No: 054219001001
	Ana Bilim/ Bilim Dalı	Özel Eğitim / Özel Eğitim	
	Danışmanı:	Yrd. Doç. Dr. Hakan SARI	
Tezin Adı:	ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN SOSYAL PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ VE UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ		

ÖZET

Bu araştırmada engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri; cinsiyet, engelli çocuğa yakınlık derecesi ve eğitim durumu değişkenleri açısından incelenmiş, sosyal problem becerisinin umutsuzluğu açıklama derecesi araştırılmıştır.

Araştırma genel tarama modelindedir. Örnekleme, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde engelli çocuğu olan; 79 anne, 65 baba ve 59 kardeş olmak üzere toplam 203 aile bireyinden oluşmaktadır. Araştırmada, Sosyal Problem Çözme Envanteri-R ve BECK Umutsuzluk Envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizinde t testi, varyans analizi, tukey testi ve çoklu regresyon analizi kullanılmış, istatistiksel analizler SPSS 14. 00 paket programında yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, engelli kız çocuğa sahip aile bireylerin puan ortalamaları arasında, umutsuzluk ve sosyal problem çözme ölçeğinin hiçbir alt boyutunda, anlamlı ölçüde fark bulunmamıştır. Aile bireylerinin eğitim durumları ile sosyal problem

özmenin kaçınan yaklaşım alt boyutunda yüksek öğrenim görmüş olanlar lehine anlamlı fark bulunmuş, engelli çocuğa yakınlık derecesi ile umutsuzluk ölçeğinin alt boyutları arasında anlamlı ölçüde fark bulunmamıştır.

Sosyal problem çözme ölçeğinin; probleme olumlu yaklaşım alt boyutunda yüksek öğrenimliler lehine, probleme olumsuz yönelim alt boyutunda ilköğretim mezunu aile bireyleri aleyhine, akılcı yaklaşım alt boyutunda yüksek öğrenimliler lehine, probleme kaçınan yaklaşım alt boyutunda ilköğretim mezunları ile ortaöğretim mezunları arasında ortaöğrenimliler lehine, yüksek öğretim mezunları ile diğer gruplar arasında yüksek öğrenimliler lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Yapılan regresyon analizi sonucunda, sosyal problem çözmenin umutsuzluk ölçeğinin umut alt boyutunda umudun %14,4'ünü, motivasyon kaybı alt boyutunda motivasyon kaybının %11,2'sini açıklamaktadır. Bu sonuç, probleme olumlu yönelim ve olumsuz yönelimin motivasyon kaybının yordayıcısı olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal problem çözme, umutsuzluk, engelli çocuğu olan aile.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı: Ayhan IZGAR	Öğrenci No: 054219001001
	Ana Bilim/ Bilim Dalı	Özel Eğitim / Özel Eğitim
	Danışmanı:	Yrd. Doç. Dr. Hakan SARI
Tezin Adı:	ENGELLİ ÇOCUĞU OLAN AİLELERİN SOSYAL PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ VE UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate the social problem solving skills and desperation level of families who have disabled children according to the gender of disabled children, affinity of these children and the educational levels of family members. It was also investigated to what extent the level social solving skills predict desperation.

The method of this study is survey model. The scope of the study is 203 volunteer family members (79 mothers, 65 fathers and 59 siblings) in Konya center rehabilitation centers. These families have disabled children and they are educated in these rehabilitation centers. In the research “Social Problem Solving Inventory-R” for determination of problem solving approaches and “BECK Hopelessness Inventory” for determination of hopelessness level were used. T test, ANOVA, Tukey test and multiple regression analysis were used in order to analyze the data.

According to findings of the research there is no significant difference between hopelessness and social problem solving questionnaires sub dimensions within families

who have female disabled children. There is a significant relation in avoidance sub dimension in the favor of high education when educational levels and problem solving styles were examined.

There is no significant relationship between the affinity to children and hopelessness questionnaire's sub dimensions. There are significant relationships between the sub dimensions of social problem solving scale in the favor of higher education in positive orientation to the problem sub dimension, in the unfavorable of elementary education family in negative orientation to the problem sub dimension, in the favor of higher school education in the rational approach, in the favor of high school education in avoidance style.

After regression analysis, social problem solving predicts 14,4% of the hope in the hopelessness scale's sub dimension and the positive orientation to the problem is predictor of hopelessness. Moreover positive orientation to the problem predicts 11,2% of motivation lose and positive and negative orientation to the problem are predictors of motivation lose. There is no significant relationship between future sub dimension and social problem solving.

Keywords: Social problem solving, hopelessness, family with disabled children.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	IV
SUMMARY	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
ÖZGEÇMİŞ.....	XII
BÖLÜM I	
Giriş.....	1
Araştırmanın Amacı.....	3
Alt Problemler	4
Araştırmanın Önemi.....	5
Varsayımlar.....	7
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
Tanımlar	7
Kısaltmalar.....	7
BÖLÜM II	
Araştırmanın Kuramsal temeli ve İlgili araştırmalar.....	9
Problem	9
Problem Çözme.....	9
Sosyal Problem Çözme.....	12
Problem Çözme Stilleri.....	13
Sosyal Problem Çözme Süreci	15
Umutsuzluk	16
Sosyal Problem Çözme ile İlgili Yayın ve Araştırmalar	18
Umutsuzlukla İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	20
BÖLÜM III	
YÖNTEM	
Araştırmanın Modeli	22
Evreni ve Örneklem.....	22
Veri Toplama Araçları	23
Verilerin Toplanması ve Analizi.....	26
BÖLÜM IV	
BULGULAR	28
BÖLÜM V	
TARTIŞMA VE YORUM	49
BÖLÜM VI	
SONUÇ VE ÖNERİLER	52
KAYNAKLAR	54
EKLER	59

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Örnekleme Alınan Aile Bireylerinin Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesine Göre Dağılımı.....	22
Tablo 2: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin Probleme Olumlu Yönelim Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	28
Tablo 3: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin Probleme Olumsuz Yönelim Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	29
Tablo 4: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin Akılcı Problem Çözme Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	29
Tablo 5: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin İçtepisel –Dikkatsiz Yaklaşım Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	30
Tablo 6: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin Kaçingın Yaklaşım Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	30
Tablo 7: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin Umut Yaklaşım Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	31
Tablo 8: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin Motivasyon Kaybı Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	31
Tablo 9:Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile Bireylerinin Geleceğe Yönelik Beklentiler Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	31
Tablo 10:Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Puanlarına İlişkin \bar{X} ve S_s Değerleri	32
Tablo 11:Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	32
Tablo 12: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yönelim Puanlarına İlişkin \bar{X} ve S_s Değerleri.....	33
Tablo 13: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yaklaşım Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	33
Tablo 14: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına İlişkin \bar{X} ve S_s Değerleri.....	33
Tablo 15: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Akılcı Problem çözme Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	34
Tablo 16: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İçtepisel Dikkatsiz Yaklaşım Alt ölçeği Puanlarına İlişkin \bar{X} ve S_s Değerleri.....	34
Tablo 17: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İçtepisel Dikkatsiz Yaklaşım Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	35
Tablo 18: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kaçingın Yaklaşım Alt ölçeği Puanlarına İlişkin \bar{X} ve S_s Değerleri.....	35
Tablo 19: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kaçingın Yaklaşım Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	35
Tablo 20: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kaçingın Yaklaşım Alt Ölçeği Puan Ortalamalarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	36
Tablo 21: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Umut Puanlarına İlişkin \bar{X} ve S_s Değerleri	37

Tablo 22: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Umut Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 23: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Motivasyon Kaybı Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri	37
Tablo 24: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Motivasyon Kaybı Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	37
Tablo 25: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Geleceğe Yönelik Beklentiler Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	38
Tablo 26: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Geleceğe Yönelik Beklentiler Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	38
Tablo 27: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	38
Tablo 28: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 29: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	39
Tablo 30: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	40
Tablo 31: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	40
Tablo 32: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yaklaşım Alt Ölçeği Puan Ortalamalarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	41
Tablo 33: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	41
Tablo 34: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Toplam Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	42
Tablo 35: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Toplam Puanlarına İlişkin Tukey testi Sonuçları.....	42
Tablo 36: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre İçtepsel Dikkatsiz Yaklaşım Alt Ölçek puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	42
Tablo 37: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre İçtepsel-Dikkatsiz Yaklaşım Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	43
Tablo 38: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Kaçınan Yaklaşım Alt Ölçek puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	43
Tablo 39: Engelli çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Kaçınan yaklaşım Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	44
Tablo 40 Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Kaçınan yaklaşım Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları.....	44
Tablo 41: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Umut Alt Ölçek Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri.....	44
Tablo 42 Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Umut Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	45
Tablo 43: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Motivasyon Kaybı Alt Ölçek Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri	45

Tablo 44: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Motivasyon Kaybı Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 45: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Geleceğe Yönelik Beklentiler Alt Ölçek puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve S_s Değerleri.....	46
Tablo 46 Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Geleceğe Yönelik Beklentiler Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 47:Sosyal Problem Çözmenin Umutsuzluğun Umut Alt Ölçek Puanlarını Açıklama ve Yordama Gücü	47
Tablo 48: Sosyal Problem Çözmenin Umutsuzluğun Motivasyon Kaybı Alt Ölçek Puanlarını Açıklama ve Yordama Gücü.....	48
Tablo 49: Sosyal Problem Çözmenin Umutsuzluğun Geleceğe Yönelik Beklentiler Alt Ölçek Puanlarını Açıklama ve Yordama Gücü	48

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Ayhan IZGAR	İmza:	
Doğum Yeri:	Konya		
Doğum Tarihi:	01/05/1978		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Hazım Uluşahin İlkokulu		Konya	1989
Ortaöğretim	Karma Ortaokulu		Konya	1992
Lise	Fatih Anadolu Meslek Lisesi	Elektronik	Konya	1996
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	Konya	2000
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Özel Eğitim	Konya	2009

Tel:	05055040428
E- Posta:	ayhan.izgar@hotmail.
Adres:	Yazır mah. Garanti konutları, Venüs sitesi C3/6, Selçuklu- Konya

BÖLÜM I

Giriş

Engelli bireylerin toplumsal hayatta, kendilerini kendi kişisel kimlikleriyle ifade edebildiklerinde herhangi bir sorunla karşılaşmayacakları düşünülürse de, diğer insanlarla yüz yüze geldiklerinde yani, ikili ilişkiler yaşadıklarında, karşı taraftan genelde istedikleri kabulü görememektedirler. Diğer insanlar genellikle engelli bireylere, engellerinden dolayı ön yargılı davranmakta, engelli bireyler bedensel, fiziksel, zihinsel farklılıklarından dolayı karşı taraf “normaller” tarafından ayrı bir kimlik yapıştırmasına, olumsuz bir tiplene ve olumsuz kategorize edilme durumuna maruz kalmaktadırlar. Bu başkaları tarafından engelli bireylere dışardan atfedilen ya da yakıştırılan bir sosyal kimliktir. Bu olumsuz süreç engelli bireyin toplum tarafından damgalanmasına neden olmaktadır (Cavkaytar ve Diken, 2005: 28-47).

Bu sürece “Stigma” (yaralı kimlik, tahrip edilmiş kimlik) adı verilir. Stigmaya uğramış birey toplumda başka insanlarla olan ilişkilerinde kendi özgün kişisel kimliği yerine, ona yakıştırılan bu sosyal kimlikle yaşamak zorunda bırakılır (Sarı, 2007). Bunun sonucunda, kendisini hiçbir zaman olduğu gibi, ya da olmak istediği gibi ortaya koyamaz. Engelli birey ne kadar “normal” davranmaya çalışsa da bu damgalanmadan, sürekli olumsuz tiplene kategorisinde görülmekten kurtulamaz. Kimlik bunalımı ya da kimlik krizine neden olan bu duruma karşı engelliler genellikle tepkilerini ortaya koyamazlar ve içlerinde; korku, güvensizlik, aşırı duyarsızlık, depresyon, frustrasyon (Hayal kırıklığı) yaşarlar (Coşkun,2009).

Diğer yandan engelli bireyler, engelliliklerinin yanı sıra, sahip oldukları toplumsal statü nedeniyle de ciddi krizler yaşamaktadırlar. Engelli aileleri genellikle toplumun alt gelir grubunda bulunan az eğitim almış aileler oldukları için de “normaller” tarafından olumsuz özellikler taşıyan insanlar kategorisinde değerlendirilirler. Her ne kadar gerçek farklı da olsa, engelli çocuğu olan çoğu aile bu türden olumsuzluklarla ve önyargılı tutum ve davranışlarla yüzyüze gelmekten kurtulamamaktadır (Küçük,1993). Özellikle, toplumsal tabakaların yoğun olduğu az gelişmiş toplumlarda, engelli aileleri; dışlanma, horgörülme, ön yargılı yaklaşma v.b. gibi tepkilerle sıkça karşılaşmaktadırlar. Bu sürece “Labeling Approach” (etiketleme yaklaşımı) süreci adı verilir. Burada engelli bireyler bir etiketlenme ile karşı karşıya kalırlar ve bu fasit çemberden çıkamazlar. Bu durum onların diğer insanlarla ilişkilerinin gerilmesine ve aidiyet duygusunun tartışılır hale gelmesine yol açar. Zira bir gruba ait olmadan ya da kendini bir gruba ait hissetmeden kimlik gelişimi sağlanamaz. İnsanlar ilişkilerinde iki kimliği kullanarak yaşar, bunlar;

- 1) Sosyal kimlik: Oynanan rol, başkalarının kişiye biçtiği rol (Arkonaç, 1993).
- 2) Kişisel kimlik: Kişinin kendi biyografisi ile ilgili – kendisine ait olan kimlik (Atkinson, Smith, Bem ve Hoeksema, 1999).

İki kimlik de dengeli biçimde kullandığında sorun yaşanmamakta, ancak sosyal kimliğin baskın olması krize neden olmaktadır. Çünkü, sosyal kimliğin baskın olması kişinin kendisini ifade etmesini engellemektedir (Arkonaç, 1993).

Engelli çocuk sahibi aileler, toplumda “normal” bireylerin belki de hiç farkına varmadıkları sosyal psikolojik içerikli sorunlar yumağı ile karşı karşıya kalmaktadır. Çünkü diğer insanlar tarafından sürekli olarak eleştirilirler, hatta suçlanırlar. Diğer taraftan engelli birey onların hayat şartlarını etkilediği gibi, normal şartlarda yaşamalarına engel bile olabilir (Sarı, 2003).

Kendi çocuklarının engelli olduğu ortaya çıkınca şok, depresyon, suçluluk, utanç, çelişki gibi tepkiler gösteren bu aileler, hem iç dünyalarında (psikolojik boyut) hem dış dünyalarında (kimlik krizi) çelişkiler yaşamaktadırlar. Bu nedenle iç dünyalarında yoğun depresyon yaşarlar. İntiharı düşünenlerin oranı (52,8) ise oldukça yüksektir. Diğer taraftan engelli çocuğu olan aileler, dışardan yakıştırılan dış kimlik nedeniyle, kendi özgür kimlikleri ile yaşayamamaktadırlar. Bu bir tür toplumdaki kaçma ve yabancılaşma sürecini gündeme getirmektedir. Bu aileler başkalarının kendilerini anlayamadığını düşünmekte, bu duygunun etkisiyle, başkalarıyla iletişim kurma yeteneğini kaybetmektedirler. Bu ailelerde güçsüzlük, güvensizlik, anlamsızlık, değer çatışması ön plana çıkmaktadır (Karataş, 2002).

Aileyi bir arada tutan aile bireylerinin sahip olduğu değer sistemidir. Sağlıklı ailelerde bireyler arasında değer çatışması yaşanmaz. Değer çatışması aile sağlığını bozan, aile bireyleri arasında dayanışma, paylaşma, güç birliği gibi duygu ve davranışları yok eden, olumsuz bir süreçtir.

Bu durum aileyi, toplumdaki kopma ya da herşeyi protesto etme noktasına getiriyor. Engelli çocuğundan dolayı birkaç yönlü toplumsal çatışma yaşayan ya da yaşamak zorunda bırakılan aile bireylerinde umutsuzluk başlamakta, aile bireylerine birşey olacak korkusu, suçluluk duygusu, kolaylıkla etki altında kalma, aşırı duyarlılık, konsantrasyon güçlüğü, hoşgörünün azalması, mualif duyguların artması gibi davranış ve tepkiler kendini göstermeye başlamaktadır (Küçük,1993).

Özel eğitim, çocuğun bire bir eğitimi kadar bu ailenin yaşadığı kişilik (iç) ve kimlik (dış) sorunlarıyla da yakından ilgilenmek durumundadır. Özel eğitim aile ile bütüncül bir yaklaşım içinde yapıldığı oranda verimli olabilir. Ailenin güçlüklerini yok sayan bir yaklaşım ya da bunu yeterince ciddiye almayan bir eğitsel model, ne kadar iyi olsa da, başarı şansı azdır (Sarı,

Başer ve Turan. 2006). Zira aile eğitimin vazgeçilmez öğelerinden biridir. Bu nedenle bütün eğitim kurumlarına aile ile işbirliği önerilmektedir.

Engelli çocuğu olan aileler toplumun sunduğu imkanlardan yeterince yararlanamadıkları için, ailelerin umutsuzluk yaşamakta, zamanla toplumsal kural ve değerlerle çatışmakta, aşırı tepkiler vermeye başlamakta, bir bakıma toplumsal değerlere yabancılaşmaktadırlar.

Birey ile içinde bulunduğu toplumsal yapı ya da süreç arasında meydana gelen kopma ya da uzaklaşmaya yabancılaşma denir (Özbudun, Markus ve Demirer, 2007: 277). Engelli çocuğa sahip olan aileler yabancılaşmayla birlikte, güvensizlik, anlamsızlık ve değer çatışması gibi duygular yaşamaktadırlar.

Aslında kendi sıkıntı ve sorunlarıyla yalnız kalan ve destek-dayanışma bulamayan engelli üyesi aile bireyleri içinde buldukları duruma tepkilerini; kadercilik, protesto ederek geri çekilme, mevcut toplumsal yapıya egemen olma ve onu yeniden şekillendirme girişimi , ya da mevcut yapıyı değiştirmeye katkıda bulunma yani düzeltme girişimi gibi farklı biçimde ortaya koymaktadırlar (Sarı, 2009).

Engelli çocuk sahibi olan ailenin bireyleri kendi durumlarına yönelik tepkilerini dışarıya farklı biçimde yansıtırlar. Bu tür aile bireylerinin en belirgin özelliği; başkalarının kendilerini hiç anlamadığı duygusudur. Bu duygu nedeniyle toplumdan uzaklaşan ya da yabancılaşan bireyler başkalarıyla iletişim kurma yeteneğini kaybederler. Bilgilenme konusunda duyarsızlaşmaya yönelirler, yakın çevre ile iletişim kurmada eksik kalırlar, kendileriyle ilgili süreçlere katılım sağlayamazlar, toplumsal bütünleşmenin dışında kalır, başka bir anlatımla, kendilerini izole ederler (Özyürek ve Özsoy, 1997: 86-97).

Sosyal problem çözme ve umutsuzluk birbiri ile örtüşen kavramlardır. İki kavram arasında neden sonuç ilişkisi vardır. Bu düşüncelerden yola çıkarak bu çalışmada, engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri hakkında ölçülebilir bilgiler elde etmek amaçlanmıştır.

Bu bağlamda engelli çocuğu olan ailelerin, sosyal problem çözmede yetersiz kalmalarının onlarda umutsuzluk gibi duygusal sıkıntılara yol açabileceği düşünülmektedir. Engelli çocuğu olan ailelerin sosyal problem çözme becerilerinin ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, yukarıda verilen problem cümlesine bağlı olarak, engelli çocuğu olan ailelerin, sosyal problem çözme ve umutsuzluk düzeylerinin; cinsiyet, öğrenim durumu,

ekonomik durum gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşmış ve farklılaşmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1.2. Alt Problemler

1.2.1 Engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme ve umutsuzluk puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.1.1. Aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.1.2. Aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.1.3. Aile bireylerinin akılcı problem çözme puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.1.4. Aile bireylerinin içtepesel-dikkatsiz yaklaşım puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.1.5. Aile bireylerinin kaçınan yaklaşım puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.1.6. Aile bireylerinin umut puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.1.7. Aile bireylerinin motivasyon kaybı puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.1.8. Aile bireylerinin geleceğe ilişkin beklentiler puan ortalamaları engelli çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme ve umutsuzluk puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.1. Aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.2. Aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.3. Aile bireylerinin akılcı problem çözme puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.4. Aile bireylerinin içtepisel- dikkatsiz yaklaşım puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.5. Aile bireylerinin kaçınan yaklaşım puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.6. Aile bireylerinin umut puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.7. Aile bireylerinin motivasyon kaybı puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.2.8. Aile bireylerinin geleceğe dönük beklentiler puan ortalamaları eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme ve umutsuzluk puan ortalamaları engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.1. Aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.2. Aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.3. Aile bireylerinin akılcı problem çözme puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.4. Aile bireylerinin içtepisel dikkatsiz yaklaşım puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.5. Aile bireylerinin kaçınan yaklaşım puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.6. Aile bireylerinin umut puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.7. Aile bireylerinin motivasyon kaybı puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.3.8. Aile bireylerinin geleceğe dönük beklentiler puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.2.4. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme puanları umutsuzluk düzeylerini anlamlı düzeyde açıklamakta mıdır?

1.2.4.1. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puanları umut, motivasyon kaybı ve geleceğe ilişkin beklenti düzeylerini anlamlı ölçüde açıklamakta mıdır?

1.2.4.2. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puanları umut, motivasyon kaybı ve geleceğe ilişkin beklenti düzeylerini anlamlı ölçüde açıklamakta mıdır?

1.2.4.3. . Engelli çocuğu olan aile bireylerinin probleme akılcı yönelim puanları umut, motivasyon kaybı ve geleceğe ilişkin beklenti düzeylerini anlamlı ölçüde açıklamakta mıdır?

1.2.4.4. . Engelli çocuğu olan aile bireylerinin probleme içtepisel- dikkatsiz yönelim puanları umut, motivasyon kaybı ve geleceğe ilişkin beklenti düzeylerini anlamlı ölçüde açıklamakta mıdır?

1.2.4.5. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin probleme kaçınan yaklaşım puanları umut, motivasyon kaybı ve geleceğe ilişkin beklenti düzeylerini anlamlı ölçüde açıklamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireyin sosyal problem çözme becerisi ile umutsuzluk düzeyi yakından ilişkili görülmektedir. Diğer taraftan engelli çocuğu olan aile bireylerinin karşılaştıkları sosyal problemleri çözme becerilerinin onların umutlu ve iyimser olmalarını etkileyeceği düşünülmektedir.

Kendisini sosyal problemlerin çözümünde yetersiz olarak algılayan bireylerin çeşitli türden umutsuzluk davranışları yaşama yönünde büyük bir zorlanma altında oldukları görülmektedir. Düşük problem çözme becerisi algısı ve onun olumsuz yaşam kaygısıyla etkileşimi, yaşanan umutsuzluğun derecesini olumsuz yönde etkilemekte, kişilerin problem çözme becerilerindeki yetersizlikleri umutsuzluk yaşama riskini artırmaktadır. Bu araştırmanın, kişinin kendi problemlerini kendisinin çözebilmesi için problemin farkına varmasını sağlayacağı, kendisine ve problemlerine karşı daha bilinçli ve objektif

davranmasını etkileyeceği, onu etkin problem çözme yollarını öğrenmeye teşvik edeceği düşünülmektedir.

Problem çözme davranışlarının öğrenilmesinde ailenin önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Çünkü aile çocuğun kişiliğinin gelişimi üzerinde en etkili unsur oluşturmaktadır. Bu nedenle anne- babanın göstermiş olduğu umutlu veya umutsuz yaklaşımın çocuğun pek çok gelişim alanını doğrudan etkilediği ve çocuğun sosyal davranışlarının önemli bir belirleyicisi olduğu söylenebilir.

Ancak, engelli çocuğu olan aileler üzerinde yapılan bu tür araştırmaların nicel olarak sınırlı oluşu ve alanda yapılacak benzer araştırmalara duyulan ihtiyaç bu araştırma bulgularının önemini artırmaktadır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının engelli çocuğu olan ailelere ve özel eğitim kurum ve kuruluşlarında çalışan öğretmen ve yöneticilere ışık tutacağı, onların daha verimli olmalarına yardımcı olacağı ümit edilmektedir.

Ayrıca problem çözme becerisini en iyi yordayan değişkenler olarak benlik saygısı, eleştiriye duyarlılık, insanlara güven duyma ve kişiler arası ilişkilerde tehdit hissetme bulunmuştur (Kaya, 1992). Bu araştırmanın engelli çocuğu olan ailelerin sosyal problem çözme beceri düzeylerini ortaya koyarak onların kendilerini daha iyi tanımalarına ve daha sağlıklı sosyal ilişkiler kurmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıda belirtilmiştir.

1. Veri toplama araçları araştırma için gerekli verileri sağlayacak niteliktedir.
2. Araştırmaya katılan aile bireyleri uygulanan anketleri içtenlikle ve doğru bir şekilde cevaplamışlardır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın sonuçları uygulanacak anketlerin kapsamıyla sınırlıdır.
2. Bu araştırma sonuçları yalnızca araştırmanın örnekleminde yer alan ailelerle benzer nitelikler taşıdığı kabul edilen aile bireyelerine genellenebilir.

1.6. Tanımlar

Engelli Çocuğu Olan Aile: Bedensel veya zihinsel bir engeli nedeniyle özürlü kabul edilen çocuğa sahip aile.

Engelli Çocuğu Olan Aile Bireyleri: Engelli Çocuğun anne, baba ve kardeşi.

1.7. Kısaltmalar

EÇOA: Engelli çocuğu olan aile

SPÇ: Sosyal Problem Çözme

POY: Probleme olumsuz yönelim

POSY: Probleme Olumsuz Yönelim

APÇ: Akılcı problem Çözme

KY: Kaçınan Yaklaşım

İDY: İçtepisel dikkatsiz yaklaşım

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma probleminin bağımsız ve bağımlı değişkenleri ile ilgili kavramlar ve bu konuda yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Problem nedir?

Problem kavramı çok geniş kapsamlıdır. Bir öğrenci için derslerinde başarısız olması problem oluşturduğu gibi bir bilim adamı için hali hazırda bulunan ve araştırılacak olan konular, gelecek için yapılacak birçok buluş birer problem olarak ortaya çıkmakta ve çözüm gerektirmektedir (Heppner ve Krouskopf, 1987).

Temelde, bireyin bir hedefe ulaşmada bir engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumudur. Engellenme hedefe ulaşmayı güçleştirmektedir. Böyle bir durumda problem çözme, engeli aşmanın en iyi yolunu bulmaktır (Morgan, 1999).

Bingham (1998) problemi, bir kimsenin istenilen bir amaca varmak maksadıyla topladığı mevcut güçlerin karşısına dikilen engel olarak tanımlamaktadır. Yani, bir kimse ne zaman belli bir amaç veya çaba harcarken bizzat engellerle karşılaşır ise onun için bir problem var demektir.

Başka bir tanımda ise problem, bireyin ulaşmak istediği bir hedefe ulaşmasına ket vuran engeller sonucunda ortaya çıkan durum olarak açıklanmıştır. Problem, sözcüğü aynı zamanda, insanların farkında olmadıkları problemleri de içermektedir. Bir problem, çözüm için basit bir tepki gerektirirken, bir diğeri geniş bir problem çözme sürecini gerektirebilir. Karmaşık problemler hem psikolojik gelişme için bir olanak sağlayabilir, bazen de psikolojik rahatsızlıklara neden olabilir. Problem uzun süreli, kısa süreli, basit veya karmaşık olabilir. Duygusal, ekonomik ve bedensel problemler de vardır. Bu farklı problem türleri birbirinin içine karışarak büyük karmaşık problemler haline dönüşebilirler (Cüceloğlu, 1995).

2.1.1. Problem çözme

Bir amaca ulaşmada karşılaşılan güçlükleri yenme sürecidir. Bu süreç, şartlara uyarak veya engelleri azaltarak gerginlikten kurtulmanın ve organizmayı iç dengeye kavuşturmanın yollarını arar. Problem çözme, öğrenilmesi ve elde edilmesi gereken bir yetenektir ve sürekli olarak geliştirilmesi gerekir (Bingham, 1988).

İnsanlar problemlerini çözerken farklı yaklaşımlar kullanmaktadır. Bu yaklaşımları Heppner ve Peterson (1985): 1- Aceleci yaklaşım, 2- Düşünen yaklaşım, 3- Kaçıngan

yaklaşım, 4- Değerlendirici yaklaşım, 5- Güvenli yaklaşım, 6- Planlı yaklaşım olmak üzere 6 boyutta incelenmektedir (Akt: Savaşır ve Şahin, 1997).

Heppner ve Baker' e göre (1997), problem çözme becerisi kazanmamış birisi, stres verici durumlarda psikolojik uyumsuzluk yaşamaktadır. Etkili problem çözme becerisi; esnek olmayı, kolay uyum sağlamayı ve problem çözme konusunda amaca ulaşabilmek için uygun yöntemler geliştirebilmeyi ifade etmektedir (Durlak, 1993). Etkili problem çözme becerisi, kişisel ve kişiler arasında oluşan problemlerin engelleyici etkisini yok etmenin yanında, duygusal stresin olumsuz etkisini azaltmada da önemli bir başa çıkma mekanizması olarak görev yapmaktadır.

Problem çözme çocukluktan itibaren öğrenilmekte, okul yıllarında ise problem çözme becerileri geliştirilmektedir (Miller ve Nunn, 2003). Kendisini problem çözüme yeterli olarak algılayanların kişiler arası ilişkilerde daha girişken, daha olumlu benlik algısına sahip oldukları ve akademik yönden daha uygun çalışma yöntemleri ve durumları sergiledikleri saptanmıştır (Şahin, Şahin ve Heppner, 1993).

Problem çözme becerisi, bireyin birey olma ve çevresiyle baş etme sürecinde en belirleyici rollerinden birisidir. Problem çözme tekniklerinin öğrenilmesi her birey için olduğu gibi engelli aile bireyleri için de büyük önem taşır. Problem çözme sözlü olarak yeni davranış biçimleri üreterek değişik olasılıklara ulaşmayı sağlayan sistematik bir yoldur (Büyükkaragöz ve Çivi, 1994: 85).

D'Zurilla ve Goldfried (1971) problem çözme sürecini, tanımlanabilen aşamalara ayırmışlardır. Bunlar:

- 1) Genel yaklaşım
- 2) Problemin tanımlanması
- 3) Seçeneklerin yaratılması
- 4) Karar verme
- 5) Değerlendirme

1- Genel Yaklaşım:

Bu ilk aşama, bireyin belirli bir çözümü benimsemesi ya da reddetmesini sağlayan, destekleyici ya da engelleyici nitelikte olabilen ve bireyi belirli bir biçimde davranmaya yönelttiği zihinsel eğilimdir. Araştırma bulguları yetilerine güvenen ve çevrelerinin farklı yönlerini denetleyebileceğini söyleyen bireylerin daha iyi problem çözücü olduklarını göstermektedir. Yine araştırma bulguları iyi problem çözücülerin dürtüsel davranmadıklarını

ve birçok sorun çözme davranışı ile sistematik ilgilendiğini göstermiştir. Diğer bir etkili yaklaşım da problemleri durumları belirleyip bunları o biçimleri ile kabul etmedir.

Engelli çocuğa sahip olmak toplumda bir problem olarak algılanmaktadır. Aile bireylerince bu probleme kısa zamanda bir çözüm bulunamasa da vazgeçilmemesi gerektiği ve problem çözmenin zaman ve efor alabileceği kabul edilmelidir. Problem çözme tekniğinin ilk aşamasında sorunun ve çözümlerinin aile bireyleri önünde tartışılması gerekir.

2- Problemin tanımlanması:

Bu aşama sorunun tanımlanması ve biçimi ile ilgilidir. Yapılan araştırmalar başarılı sorun çözümlerinin problem konusunda fazla bilgi sahibi olduklarını, problemin özünü anlamayı başardıklarını ve kullandıkları ilk adımın tüm bilgiyi ve gerçekleri toplamak olduğunu göstermiştir. Birey bir problemi uygun bir şekilde tanımlayabilmek için en azından üç alanla ilgili öğeleri inceleyebilmelidir. Dolayısıyla bir problemin tanımlanması bir çok özel beceriler gerektirir.

Problemin, ne olduğu, ne zaman ve nerede olduğu, kimlerin karıştığı, ne tür duygulanımların olduğu, ne ölçüde strese yol açtığı gibi davranışsal detaylarıyla tanımlanır. Problemler istenmeyen kişisel etkilenimlerden çok davranışsal anlamda tanımlanır. Problemi çözmeye yaşanan öncü sorunlar tekrar gözden geçirilir.

3-Seçeneklerin Oluşturulması:

Seçeneklerin oluşturulması hedef yönelimli bir süreç olduğundan doğal olarak seçimi gerektirir. Araştırma bulguları bilgi seçiminin bireyin geçmiş yaşantılarının bir fonksiyonu olmadığını tam tersine geçmiş deneyimleri kullanabilme yetisinin önemli bir etmen olduğunu göstermektedir.

Çözüme ilişkin alternatif çözüm yolları bulması gerekir. Önerilen çözümler aynı temanın veya daha önce üzerinde çalışılmış olanların varyasyonları olmamalıdır. Bu süreçte daha sonra yargılama ve çok çeşitli ilkeler yol gösterici olarak kullanılır. Eğer problem değiştirilebilir değil ise, çözümler daha çok duygulanımsal bağlamda ele alınır. Oluşturulan seçeneklerin sayısı, bireysel sorunların duygusal öğeler taşıması nedeniyle az olabilir. Seçenekler mümkün olduğu ölçüde çoğaltılmalıdır.

4- Karar Verme:

Karar verme, bir güçlüğü gidermek için herhangi bir seçeneğe yönelmektir ve problem çözme sürecinin en önemli aşamasını oluşturmaktadır. Karar verme sürecinin

amacı, bireyin kararından memnun olma olasılığını artıracak bir dizi eyleme girmesine yardımcı olabilmektir (Gürsel, 2008: 72).

Bu süreç eyleme yönelik bir dizi seçenek arasından belirli bir tanesini seçmek olarak tanımlanabilir. Soruna spesifik bir çözüm kararı verebilmek için elde yeterli veri olup olmadığı belirlenir. Eğer mevcut ise, liste uygunsuz durumlar için dikkatlice gözden geçirilir. Her bir çözüm yolu için kısa ve uzun dönemde beklentiler ortaya konur.

5- Değerlendirme:

Bu aşama eylem planını uygulayıp sonucun belli bir standartla karşılaştırılmasını içerir. Eğer birey, eylemlerini karşılaştırır ya da verilmiş bir standartla uygunluğuna bakarsa (test etme) birey bu aktivitelerden yeni sonuçlar üretir ya da eylemlerini durdurur. Tersine eğer eylemleri bir standartla uyuşmuyorsa birey “işlemine” devam eder .

Seçilen yaklaşım için gerekli eylemler, engelleri ve uygulama zorluklarıyla birlikte listelenir. Liste yapma ve kendini izleme katılımı artırır. Önemli yerlere hatırlatıcı notlar koymak gibi çevresel değişiklikler yapılması da çözüme katkıda bulunur.

Kısaca problem çözme işleminde başarı, öncelikle problemin doğru tanımlanmasına bağlıdır. Problemin doğru tanımlanmasının yanı sıra problematik durumla ilgili yeterli bilgi sahibi olunmalı ve güçlüğü gidereceği düşünülen çeşitli davranış tarzları formüle edilmeli ve en iyi çözüme götüreceği düşünülen seçenekten başlanmalıdır. Mevcut seçenekler uygulamaya konur ve değerlendirilmesi yapıldıktan sonra başarılı olunmuşsa o yolda devam edilir aksi halde başka seçenek uygulamaya konur.

2.1.2. Sosyal Problem Çözme

Sosyal problem çözme ifadesi; gerçek dünyada problemle karşılaşıldığında gerçekleşen problem çözme sürecini ifade etmektedir (D’Zurilla ve Nezu, 1982). Sosyal problem çözme cümlesinde geçen “sosyal” ifadesi bireyin gerçek hayata uyumunu etkileyen problemlerin çözme ile ilgilendiğinin altını çizmek için kullanılmıştır. Bundan dolayı, sosyal problem çözme çalışması, bir bireyin kişiliği ile ilgili olmayan problemlerini (örneğin yetersiz finansman, çalınan malı), kişisel veya içsel problemlerini (duygusal, davranışsal, bilişsel ve sağlık problemleri), sosyal problemleri (örneğin evlilik çatışmaları, aile tartışmaları) ve bunun yanında daha geniş olarak toplumsal ve sosyal problemleri (örneğin suç, ırksal ayırım) içeren kişinin işlevlerini etkileyen her türlü problemle ilgilidir (Hamarta, 2007).

Sosyal becerilerin beş temel özelliği vardır:

1. Sosyal beceriler bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal kurallarına bağlı olan, bireylerin sosyal ortamlarda olumlu ya da nötr tepkiler almalarına, olumsuz tepkilerden kaçınmalarını sağlayan becerilerdir. Nerede, kiminle, nasıl konuşulur? nerede, kiminle, nasıl konuşulmaz? okulda, alışverişte, camide, sınıfta, nasıl konuşulur? gibi becerilere ilişkin kurallar, sosyal olarak kabul edilen ya da edilmeyen davranışların belirleyicisidir. Sosyal becerileri yetersiz olan bireylere toplumsal kuralların belirlediği davranışların öğretilmesi gereklidir

2. Sosyal beceriler öğrenilmiş davranışlardır. Farklı kültürlerde farklı sosyal kuralların olması, her toplumda farklı sosyal davranışların istenik kabul edilmesi, sosyal becerilerin öğrenilmiş davranışlar olduğunu göstermektedir. Bu da sosyal becerileri yetersiz olan bireylere bu becerilerin öğretilebileceği anlamına gelmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

3. Sosyal beceriler amaca yöneliktir ve birey tarafından belirlenen bir amaç için kullanılırlar. Sınıfta soru soran öğrenci, problemi doğru çözebilmesine yarayacak bilgi alması amacıyla, iş yerinde şaka yapan bir kişi olumlu dikkat çekmek amacıyla bu becerileri kullanılmaktadırlar. Bireyin amacını belirleyebilmesi ve bu amacı sosyal ortamlarla bütünleştirebilmesinin, sosyal yeterliliğin bir göstergesi olduğu düşünülmektedir (Yüksel,1997).

4. Sosyal beceriler duruma özgüdür ve sosyal ortamlara göre farklılaşır. Bu beceriler bireyin içinde bulunduğu sosyal ortama, ortamdaki kişilere ve etkileşim nedenine bağlı olarak değişmektedir. Kütüphanedeki ya da spor salonundaki davranışlar birbirinden farklıdır. Okul ortamında arkadaşlarla ve öğretmenlerle etkileşime yönelik davranışlar da birbirinden farklıdır (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

5. Sosyal beceriler gözlenebilir becerilerin yanı sıra gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal elemanlardan oluşmaktadır. Selamlaşma, yardım alma, teşekkür etme ve paylaşma gibi davranışlar gözlenebilir elemanları oluştururken; sosyal durumu algılayabilme, karar verme ve diğerlerinden alınan tepkileri değerlendirebilme gibi davranışlar, gözlenemeyen elemanlar içinde yer almaktadır (Deniz, 2008).

Sosyal becerilerin bu özellikleri bireyin çevresiyle etkileşim kurmasının ne kadar güç olduğunu göstermektedir. Bu becerilerin kazanılması, bireyin geçmiş deneyimlerine, çevresinden aldığı geri bildirimlere, içinde bulunduğu sosyal ortamlara / olaylara, çevresindeki kişilere, gözlenebilir ve gözlenemeyen elemanların güçlü ya da zayıf olmasına bağlı olarak gerçekleşmektedir.

2.1.3. Problem-Çözme Stilleri

Genellikle bireyler probleme karşı olumlu veya olumsuz yönelim gösterirler. Buna karşın problem çözme yaklaşımları ise akılcı, içtepisel-dikkatsiz ve kaçınan yaklaşım olmak üzere üç farklı yaklaşımdan oluşmaktadır. Başka bir ifade ile sosyal problem-çözme becerisi bu beş boyuttan oluşur. Bu boyutlar Sosyal Problem-Çözme Envanteri ile ölçülür. Probleme olumlu yönelim ve akılcı problem çözme uyumlu, pozitif, psikolojik sağlıklılıkla da ilgili olan yapıcı boyutlardır. Buna karşın probleme olumsuz yönelim, içtepisel dikkatsiz yaklaşım ve kaçınan yaklaşım uyumsuzluk ve psikolojik üzüntü ile ilişkili olan, fonksiyonel olmayan boyutlardır. Tahmin edildiği gibi, yapıcı boyutlar pozitif olarak birbirleri ile, negatif olarak da fonksiyonel olmayan boyutlarla (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004).

Probleme olumlu yönelim ve akılcı problem çözme rasyonel, açık ve etkili problem çözme becerilerinin sistematik bir şekilde uygulanması olarak tanımlanır. Daha önceden de belirtildiği gibi, bu model dört temel problem çözme becerisini tanımlıyor: (a) problem tanımlama ve biçimlendirme, (b) diğer çözümleri ortaya koyma, (c) karar verme ve (d) çözümü uygulama ve onaylama.

Problemi tanımlama ve biçimlendirmede, problemi çözen kişi mümkün olduğu kadar problem, talepleri tanımlama ve engeller ve gerçekçi problem çözme hedefleri koyma (örneğin, durumu iyileştirme, durumu Kabul etme ve duygusal sıkıntıyı azaltma) hakkında spesifik ve somut gerçekleri toplayarak problemi anlamaya ve açıklık getirmeye çalışır. Alternatif çözümler üretmede, birey problem çözme hedeflerine odaklanır ve hem c ve hem de orijinal çözümleri içeren mümkün olduğu kadar çok çözümü tanımlamaya çalışır. Karar vermede, problem çözen farklı çözümlerin sonuçlarını hesaplar, onları yorumlar ve karşılaştırır ve daha sonra en iyi olanı veya potansiyel olarak en iyi olanı seçer. Son adım olarak, çözümü uygulama ve onaylamada, birey gerçek dünyasında problemlili durumu uygulamaya çaba gösterdikten sonra dikkatlice seçilen çözümün sonucunu izler ve değerlendirir (D'Zurilla ve Nezu, 1999).

İçtepisel-Dikkatsiz yaklaşım problem çözme stratejileri ve tekniklerini aktif bir şekilde uygulayan fonksiyonel olmayan problem çözme deseni olarak tanımlanır. Buna karşın bu çabalar yetersizdir, fevri, dikkatsiz, aceleci ve eksiktir. Tipik olarak bu problem çözme stilini kullanan birey sadece birkaç çözümü dikkate alır ve çoğunlukla fevri olarak aklına ilk geleni uygulamaya çalışır. İlaveten, hemen, dikkatsizce ve sistemsiz bir biçimde alternatif çözümleri ve sonuçları arar ve çözüm sonuçlarını dikkatsiz ve yetersizce izler (Belzer, D'Zurilla ve Maydeu-Olivares, 2002)

Kaçınan yaklaşım erteleme, pasiflik veya atalet ve bağımlılıkla tanımlanan fonksiyonel olmayan diğer bir problem çözme desendir. Kaçınan problem çözücü problemi çözmek yerine ondan kaçınmayı tercih eder ve mümkün olduğu kadar çözümü erteler ve problemlerin kendiliğinden çözülmesini bekler problem çözme konusundaki sorumluluğunu başka birine atar (Arslan, 2001).

2.1.4. Sosyal Problem Çözme Süreci

Etkili çözümler ortaya koyan yapıcı ve etkili problem çözme, probleme olumlu ve akılcı yaklaşan, bu yaklaşımın akılcı problem çözmeyi kolaylaştırdığı bir süreç olarak açıklanır. Fonksiyonel olmayan veya etkisiz problem çözme probleme negatif yönelimin her ikisinin de negatif sonuçları olan içtepisel-dikkatsiz yaklaşım ve kaçınan yaklaşımın ortaya çıkmasına katkıda bulunan bir süreç olarak kabul edilir. Bundan dolayı, en etkili problem çözme sonuçlarının probleme olumlu yönelim ve akılcı problem çözme ölçeğinden yüksek puanlar alan, buna karşın negatif problem yönetme, ataklık-dikkatsiz ve kaçınan stiller ölçeğinden düşük puanlar alan bireyler tarafından üreteceği var sayılır (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004).

Sosyal problem çözme eğitiminin, günümüzde birçok entegre tedavi yaklaşımının önemli bir bileşeni olduğu görülmektedir. Her ne kadar çocuklukta kullanılan eksik veya çarpıtılmış problem çözme becerilerinin, yetişkinlikte görülen psikopatolojilerdeki rolüne ilişkin kaynaklara ulaşılammışsa da bu boyutun önemli olduğu düşünülmektedir. Gerek çocuğun sağlıklı ruhsal gelişimi, gerekse yetişkinlikte karşılaşılabileceği çeşitli bozukluklar açısından, verilen eğitimin önleyici bir yaklaşım rolü de olabileceği düşünülmektedir. Böylesi bulguların varlığında, problem çözme beceri eğitimi, 'krize müdahale' olmak yerine okul öncesi eğitimin parçası olarak ilgili uzmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılabilir bir teknik olacaktır. Antisosyal davranışları, aşırı hareketliliği veya dürtü kontrolü eksikliği nedeniyle sosyal pekiştireçlerden mahrum kalan çocuklarda, verilen eğitimle birlikte sosyal kabuk ve pekiştirmenin artacağı, dolayısıyla endişe, çökkünlük gibi belirtilerin azalacağı varsayılmaktadır. Ancak, bu varsayımın yapılacak çalışmalarla desteklenmesi gerekmektedir.

Engelli ya da risk durumunda olan bebeğin/ çocuğun eğitimi gelişimin çok önemli olduğu dönem olan 0- 3 yaşları arasında başlamakta ve böylece bütün alanlarda en üst düzeyde gelişim hedeflenmiş olmaktadır. Bu çocukların eğitimlerinin olabildiğince erken dönemde, aileyi de bu eğitimin bir parçası durumunda görerek başlatmak gerekmektedir (Sarı, 2005).

Sosyal problem çözme becerisi engelli çocuk için olduğu kadar aile bireyleri için de oldukça önemli görülmektedir. Sosyal problemlerle baş etme beceri kazanmamış bir ailede büyüyen çocuk, ileriki yaşamında kendi toplum grubundan kopup çağdaş dünyanın beklentileriyle baş etme durumunda kaldığında ciddi sorunlarla karşılaşabilir.

Girişimde bulunmak istediğinde suçluluk duyguları yaşayabilir; seçim yapma güçlüğü, kararsızlık, kendini ortaya koymaktan utanma ve düşüncelerini dile getirmede güçlük çekme gibi çağdaş toplum gereklerine göre davranış kusuru sayılabilecek durumlar ortaya çıkar (Geçtan,1996).

Genellikle aile ortamında engelli çocuk, ailede inisiyatif sahibi tek kişidir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız şartsız uyarlar. Aşırı hoşgörü ve düşkünlük çocuğu bencil yapar. O daima diğerlerinin dikkatini çekmek ve kendisine hizmet edilmesini isterler. Böyle çocuklar, ev içinde ve dışında çok zayıf bir sosyal uyum gösterirler.

2.2. Umutsuzluk

Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Güncel Türkçe Sözlükte 'ummaktan doğan güven duygusu' olarak tanımlanan ve geleceğe yönelik olarak olumlu beklentilere sahip olma duygusunu belirten umut, insana gelecekte karşılaşabileceği olumsuz yaşantılarla baş edebileceği duygusunu vererek ruh sağlığını olumlu etkiler.Umudun karşıtı olan umutsuzluk ise, bireyin ruh sağlığını olumsuz etkilemesinin yanı sıra, depresyon ve intihar gibi ruhsal sorunlara yol açan ve bu klinik tabloların bir parçası olarak yer alan bir duygudur. Umutsuzluk 1986 yılında Kuzey Amerika Hemşirelik Tanılama Derneği (North America Nursing Diagnosis Association-NANDA) tarafından da bir hemşirelik tanısı olarak onaylanmış ve 'bireyin sınırlı ya da hiç alternatif göremediği veya kişisel seçenekler bulamadığı ve kendi yararı için enerji sarf edemediği bir durum' olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda Amerikan Hemşireler Birliği (American Nursing Association-ANA) güçsüzlük ve çaresizlik ile birlikte umutsuzluğu da hemşirelik olgusu (fenomeni) olarak belirlemiştir. İnsan yaşamı için önemli olan umut, anlık zorluklarla baş edebilme ve kederi üstünden atabilmede insana güç veren iyileştirici bir etken olarak algılanmaktadır.

Umut kavramı üzerinde çalışan bazı kuramcılar umudu duygusal içerikli ele alırken, bazıları da umutta duygusal boyuta ek olarak bilişsel boyutun bulunduğunu öne sürerek umudu iki boyutlu olarak ele almaktadırlar. Synder'e (1991) göre bu iki boyut bir arada ele alındığında ise umut, amaca ulaşılabilecek yolları planlamaya ilişkin duygulardan ortaya çıkan bilişsel bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Kutlu 1998).

İyimser olan insanlar, karşılaştıkları engeller ne olursa olsun problemlerinin çözümlenebileceğini bilmekte ve devamlı bir çaba içinde olmakta, bunun sonucunda da sorunlarla daha iyi başa çıkabilmektedirler. Yapılan bir çalışma sonucunda da, iyimser özelliklere sahip ailelerin uyum sağlamada ve sosyal desteği kullanmada daha başarılı oldukları, kötümser özelliklere sahip ailelerin ise olumsuz duyguları (öfke, ret gibi) daha sık ifade ettikleri saptanmıştır (Ceylan, 2004).

Umudun karşıtı olan umutsuzluk ise bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan daha az olan olumsuz beklentiler şeklinde tanımlanabilmektedir. Umudun gelecekteki amaçlara ulaşma konusunda bir başarı duygusu içerirken, umutsuzluk başarısızlık konusunda bir yargıyı içermektedir. Umutsuzluk kavramını bilişsel kuram çerçevesinde ele alan ve umutsuzluğu kişinin gelecek ile ilgili olumsuz beklentileri olarak değerlendiren Beck (1963) bu kuramı geliştirirken depresyon belirtilerinden karamsarlık için önemli bir kavram olan umutsuzluk üzerinde durmuş ve umutsuzluğun ölçümü konusunda çeşitli çalışmalar yapmıştır.

Umutsuzluk korunabilen ve etkili biçimde tedavi edilebilen bir ruhsal sorundur. Bu sorunların ilk belirtilerinin herkesçe bilinmesi, yardım servislerinin artırılması, toplumun ruh sağlığının korunması ve düzeltilmesi için zorunludur. Umutsuzluk ve karamsarlık, bulaşıcıdır; bulaştığı yerde, genetik-fizyolojik yatkınlıklar ile birleştiğinde öldürücü bir hastalık gibi olabilir. Kendini dinleyen ve rahatça konuşabildiği birisinin varlığı bile ergendeki depresyon, umutsuzluk riskini tek başına azaltıcı bir faktör olarak sayılabilir. Bu nedenle güvenli ortamlar acilen sağlanmalıdır (Tümekaya, 2005).

İnsanların geleceğe yönelik olumsuz beklentileri, bireylerin sorunlarıyla başa çıkma yöntemlerini ve çevreye uyum sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Anne-baba figürünü temsil edecek, duygu ve düşüncelerini paylaşabilecek olumlu ve olumsuz davranışlarına karşı mantıklı ve sürekli olarak tutarlı davranış geliştiren bireylerin olmayışı, sosyal desteğin azlığı, korunmaya muhtaç çocukların umutsuzluk düzeyini etkileyen olumsuz durumlardır (Gürvardar, 2001). Umudun, gelecek ile ilgili bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan fazla olan beklentilerdir. Bir çıkış yolu olduğuna ve yardım ile bireyin varlığında değişiklikler olabileceğine ilişkin inanç, umudun en önemli özelliğidir.

Umudun, hastalık durumlarında, bireyin umutsuzluk ve karamsarlığa düşmesini engeller, çaresizlik duygularını önler. Umudun, bireysel gelişimde önemli bir faktördür. Umudun eksikliği iyileşmeyi geciktirmekte ve ölümü hızlandırmaktadır (Öz, 2004). Umutsuzluk, geleceğe ilişkin olumsuz beklentiler ve geleceğin olumsuz değerlendirilmesidir (Odağ, 1995). Beraberinde karamsarlık duygusunu getirir. Karamsarlık, insanların bir duruma karşı yararsız ya da

elverişsiz olduğuna dair beklentiler geliştirme, bir durumu hep kötü yanıyla ele alma ve olayların hep olumsuz yönde gelişeceğine inanma eğilimidir (Fontaine, Monstead ve Wagner 1993).

Klinik deneyimler ve teoriler, kişinin umut duygusunun kişinin ruh sağlığını korumada önemli bir rol oynadığını ileri sürerler. Umut, arzu edilen bir durumun gerçekleşme olanağına olan inançtır. Umut duygusu, amaçla ilişkili kararlı olma duygusuyla güçlenmektedir. Umut duygusu aynı zamanda amaca ulaşmada başarılı olabilecek yolların mevcudiyetini algılamayı da içermektedir. Bu yollar, amacı gerçekleştirmek için başarılı planlar yürütebilme becerisini işaret etmektedir. Sonuç olarak umut, amacı gerçekleştirmek için kararlı olma ve belirlenen amaca yönelik yolları planlama olarak tanımlanmaktadır. Daha yüksek umut duygusuna sahip insanlar, çeşitli alanlarda düşük umut duygusuna sahip insanlara göre daha fazla amaç edinmekte ve daha zor görevler seçmektedirler. Ancak şu da ilginçtir ki bu insanlar seçtikleri amaçların daha zor olduğunun da farkında değildirler (Soygür,1993).

Engelli çocuklarla yaşanan güçlükler belirli dönemlerde aileleri umutsuzluğa iter. Bu duygu, ailelerin gelecekte beklediklerinin azalmasına, gelecekte çocuklarına ne olacağı ile ilgili kaygılarının artmasına, çocuklarının daha iyi bir düzeye gelmesi için gayret sarf etmekten vazgeçmelerine neden olabilmektedir (Akkök,1997). Ailelerin yaşadıkları umutsuzluk duyguları onların geleceğe ilişkin planlamalar yapmalarını etkilerken, diğer taraftan gelecek planı yapmak ve yapmamak da onların umutsuzluk duygularını etkileyebilmektedir (Gölmüş, 2005).

2.3. Sosyal Problem Çözme İle İlgili Yayın ve Araştırmalar

Basmacı (1998) tarafından yapılan, üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılamalarını bazı değişkenler açısından incelediği çalışmada, demokratik anne-baba tutumu ile problem çözme becerisi arasında pozitif bir ilişki olmasına rağmen, otoriter anne-baba tutumu ile problem çözme becerisi arasında ilişki bulunmamıştır. Annelerini demokratik olarak algılayan öğrencilerin problem çözme becerileri, annelerini otoriter olarak algılayan öğrencilerin problem çözme becerilerinden yüksek, babalarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin problem çözme becerileri, babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerin problem çözme becerilerinden yüksek bulunmuştur. Ayrıca, anne-babanın öğrenim durumu, öğrencinin doğum yeri, öğrenim gördüğü bölümün, özel yetenek, sayısal ve sözel ağırlıklı olması ve cinsiyetin üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılamalarına önemli bir etkisi görülmemiştir.

Taylan (1990), 226 üniversite öğrencisinde Problem Çözme Envanterini (PÇE) kullanarak, öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve öğrenim görülen programa göre, problem çözme becerisi algısının farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Sonuçlar, PÇE toplam puanlarının öğrencilerin öğrenim gördükleri programa göre farklı olduğunu; cinsiyet ve sınıf düzeyine göre ise farklılık olmadığını göstermiştir. Ayrıca sınıf ve program birlikte alındığında, anlamlı farklılıkların olduğu ve sosyal programların birinci sınıfta okuyan öğrencilerin problem çözme becerisi algılarının en düşük olduğu görülmüştür. Son sınıflarda ise programa göre problem çözme puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Davey (1994), Kaygı, sosyal problem çözme yetenekleri ve sosyal problem çözme güvenini inceledikleri araştırmasında, problem çözme sürecinde, kaygının derecesi, hem zayıf problem çözme güveniyle hem de zayıf algı kontrolüyle önemli derecede ilgili bulurlarken, kaygının derecesi ile problem çözme kabiliyeti arasında ilişki bulmamıştır.

Kasap (1997), Sosyo-Ekonomik düzeye göre problem çözme başarısı ile problem çözme tutumunu inceleyen araştırmasında, problem çözme yönünde kendisine karşı olumlu tutum geliştirmiş öğrencilerin problem çözmede daha başarılı oldukları, problem çözme tutum ve başarısının, alt ve üst sosyo-ekonomik gruplarda cinsiyete göre farklılaşmakta olduğunu bulmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda problem çözme tutumunun sosyo ekonomik seviyeye göre farklılık gösterdiği, üst sosyo-ekonomik düzey öğrencilerinin bu konuda kendilerine karşı daha olumlu bir tutum geliştirdikleri tespit edilmiştir. McCabe, Blankstein ve Mills'in (1999) yaptıkları çalışma sonuçlarına göre, kızlarda sosyal problem çözme ile akademik performans arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Aynı çalışmada erkeklerde olumsuz problem uyumu ve fonksiyonel olmayan problem çözme stillerinde ise problem çözme ve akademik performans arasında ilişki bulunmuştur. Kendini başarısız algılayanların ise problem çözme becerilerinde kendilerini daha az etkin algıladıkları görülmüştür.

Serin ve Derin (2008) İzmir ili metropol alanında bulunan resmi ilköğretim okullarında öğrenim görmekte olan 434 sekizinci sınıf öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin, algıladıkları anne tutumuna göre, kişilerarası problem çözme beceri algıları ve denetim odağı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, annelerini ilgisiz algılayan öğrencilerin kişilerarası problem çözme becerilerinde daha az etkin oldukları görülmüştür. Annelerini anlayışlı ve yardımcı olarak algılayan öğrencilerin problem çözme becerilerinde kendilerini etkin hissettikleri saptanmıştır. Öğrencilerin, annelerinin eğitim durumuna göre problem çözme becerisi algıları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Öğrencilerin babalarının eğitim durumları ile problem çözme beceri algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin, babası okuryazar olmayanlara göre kişiler arası problem çözme becerileri puan ortalamaları yüksek bulunmuş, ancak aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Hamarta (2009), 233 kız, 172 erkek toplam 405 üniversite öğrencisi üzerinde; probleme yönelim ve problem çözme becerilerinin üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve yaşam doyumlarını anlamlı düzeyde açıklayıp açıklamağını araştırmıştır. Araştırma sonucunda benlik saygısı ve yaşam doyumunun probleme olumlu yönelim ve akılcı problem çözme ile pozitif, probleme negatif yönelim, içtepisel dikkatsiz problem çözme stili ve kaçınan problem çözme stili ile negatif ilişkili olduğunu göstermiştir.

2.4. Umutsuzlukla İlgili Yayın ve Araştırmalar

Küçük ve Arıkan (2005), İşitme Engelliler İlköğretim Okulunda eğitim ve öğretim gören 13 yaş ve üzerindeki 50 çocuk üzerinde yürüttükleri çalışmada işitme engelli çocukların umutsuzluk düzeyleri Beck umutsuzluk ölçeği ile test edilmiş ve işitme engelli çocukların umutsuzluk ölçeğinden aldıkları ortalama puan 8.50 ± 4.53 olarak bulunmuştur.

Özmen, Dündar, Çetinkaya, Taşkın ve Özmen (2008), yaşları 14-19 arasında değişen 1185 lise 1. sınıf öğrencisi üzerinde, Lise Öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerini etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri Beck Umutsuzluk Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Öğrencilerin Beck Umutsuzluk Ölçeği'nden aldıkları ortalama puan 6.18 ± 4.08 'dir. Erkek, anne ve babalarının eğitim düzeyi daha düşük, kırsal kökenli, ailesinin geliri giderini karşılamayan, ailesini yoksul olarak algılayan, depresyonu olan, benlik saygısı düşük, yaşam kalitesini kötü olarak algılayan ve sağlığından hoşnut olmayan öğrencilerin Beck Umutsuzluk Ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Öğrencilerin %12.8'inin Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin 'geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum' maddesini 'hayır' ve %16.6'sının 'geleceğimi karanlık görüyorum' maddesini 'evet' şeklinde yanıtladıkları belirlenmiştir. Araştırma bulguları Türkiye'de kentlerde yaşayan ergen öğrencilerin gelecekte umutlu olduklarını; fakat umutsuz olanların oranının da az olmadığını ve sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarının daha umutsuz olduğunu göstermiştir.

Hamarta, Deniz ve Uslu (2002), engelli çocuğu olan 50 anne ve 36 baba üzerinde yaptıkları araştırmalarında annelerin gelecekle ilgili umutsuzluk duygu düzeyleri babaların umutsuzluk duygu düzeylerinden anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur. Engelli kız çocuğu

olan anne- babaların umutsuzluk düzeyleri, engelli erkek çocuğu olan anne- babaların umutsuzluk düzeyinden, zihinsel engelli çocuğu olan anne- babaların umutsuzluk düzeyleri işitme- konuşma ve ortopedik engelli çocuğu olan anne- babaların umutsuzluk düzeylerinden anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur.

Gölmüş (2005), öğretilbilir ve eğitilebilir düzeyde zihinsel engelli tanısı almış çocuğu olan 425 anne üzerinde yapmış olduğu araştırmada; engel düzeyi arttıkça annelerin algıladıkları umutsuzluk ve karamsarlık duygularının arttığı, engelli çocuğun cinsiyetine ve yaşına göre annelerin algıladıkları umutsuzluk ve karamsarlık düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı, sosyal destek, karamsarlık ve gelecek planı yapma değişkenlerinin engelli çocuğu olan annelerin umutsuzluk düzeylerini anlamlı ölçüde açıkladığı bulgusuna ulaşmıştır.

Aydoğan- Akıncı (1999), Ankara il merkezindeki özel eğitim kurumlarında fiziksel, zihinsel, hem zihinsel hem de fiziksel çocuğu olan 146 anne ve 111 babadan oluşan 257 engelli çocuğu olan aile üzerinde çalışmıştır. Araştırmada, engelli çocuğun cinsiyeti, çocuğun özrünün türü, anne- babanın cinsiyeti ve yaşı gibi değişkenlerin anne babaların umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı ölçüde etkili faktörler olmadığı görülürken, engelli çocuğun yaşı, özel eğitim aldığı süre, anne babaların eğitim ve gelir düzeyleri gibi değişkenlerin umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı ölçüde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ceylan (2004), Ankara'nın merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarının bünyesinde bulunan anasınıflarına devam eden engelli çocuğu olan ve gönüllü olarak katılan 59 anne ile karşılaştırma grubu olarak entegre eğitime katılmayan Ankara'nın merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel eğitim okullarına devam eden benzer yaş ve özellikte engelli çocuğu olan ve gönüllü olarak katılan 67 anne olmak üzere toplam 126 anne üzerinde yaptığı araştırmada, annelerin umutsuzluk düzeylerinin çocuğun cinsiyetine, kardeş sayısına, doğum sırasına, engel türüne, engelli olduğu yaşa ve eğitime başlama yaşına, anne yaşına, anne öğrenim durumuna, annenin çalışma durumuna, ailede yaşayan başka bir bireyin olma durumuna, ailedeki çocuk sayısına ve ailenin sahip olduğu sosyal güvenlik türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını saptamıştır.

Araştırmaya alınan annelerin umutsuzluk düzeyleri arasında eşin öğrenim durumuna göre, çocuğu entegre eğitime katılanlarda anlamlı farkın olmadığı, buna karşılık çocuğu entegre eğitime katılmayanlarda anlamlı bir farkın olduğu saptanmış, çocuğu entegre eğitim almayan annelerde eşi okur-yazar veya ilköğretim mezunu olması durumunda annelerin umutsuzluk düzeyinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kutlu (1998), özürülü çocuğu olan ana- babaların umutsuzluk düzeylerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, engelli kız çocuğu olan 114 anne ile, engelli erkek çocuğu olan

150 annenin umutsuzluk düzeylerini karşılaştırmış, sonuçta engelli kız çocuğu olan annelerin umutsuzluk düzeylerinin, engelli erkek çocuğu olan annelerin umutsuzluk düzeylerinden sayısal olarak yüksek olmasına rağmen, aradaki farkın anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Kuloğlu (2001), bilgi verici psikolojik danışma programının ve didaktik bilgi verme programının Down sendromlu bebeği olan anne-babaların umutsuzluk, aile gereksinimleri ve eş ilişkisi düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmaya, sıfır-üç yaşları arasında Down sendromlu bebeği olan 30 anne-baba olmak üzere 60 kişi dahil edilmiştir. Bilgi verici danışmanlık programına ve didaktik bilgi verme programına gönüllü olarak katılmak isteyen anne-babalar, kontrol grubuna ise çeşitli nedenlerle sürekli olarak bu sürece katılamayacağını ifade eden anne-babalar alınmış ve her grupta 10 bebeğin anne-babası olmak üzere 20'şer kişi bulunmuştur. Araştırmanın uygulanması süresi 10 hafta olarak planlanmış, bu sürenin başında ve sonunda gruplara (iki deney ve bir kontrol grubu) "Beck Umutsuzluk Ölçeği", aile gereksinimleri belirleme aracı, "Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği" ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Aile Bilgi Formu" verilmiştir. Araştırma boyunca bilgi verici psikolojik danışma grubuna katılan anne-babalara haftada bir gün iki saat süreyle, Down sendromlu bireylerin özellikleri anne-baba eğitimi, yararlanabilecekleri servisler, ilişki kurabilecekleri kişi/kurumlar hakkında detaylı bilgi verilmiş ve duygu, düşünce ve deneyimleri paylaşabilmeleri sağlanmıştır. Buna karşılık, didaktik bilgi verme programına katılan anne-babalara haftada bir gün bir saat süreyle sadece Down sendromlu bireylerin özellikleri, anne-baba eğitimi, yararlanabilecekleri servisler ve ilişki kurabilecekleri kişi/kurumlar hakkında detaylı bilgi verilmiştir. İki deney grubuna da her toplantının başında, o hafta konuşulacak olan konunun yazılı özeti dağıtılmıştır. Kontrol grubuna ise ön test ve son test uygulaması dışında herhangi bir işlem yapılmamıştır. Araştırma sonunda, uygulanan bilgi verici psikolojik danışma programı ile didaktik bilgi verme programının, anne-babaların umutsuzluk ve gereksinim düzeylerini azaltmakta, eş ilişkilerini ise olumlu yönde geliştirmekte farklı oranlarda etkili olduğu ortaya konmuştur. Kontrol grubunda ise söz konusu parametrelerde anlamlı bir değişiklik olmadığı görülmüştür.

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1. Araştırmanın modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1999: 79).

Araştırma belli bir evrenden seçilen örneklem üzerinde yürütüldüğü ve örneklemin cinsiyet, eğitim durumu, engelli çocuğa yakınlık derecesi gibi bağımsız değişkenlerle anne babaların sosyal problem çözme ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığı için bu model tercih edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın genel evreni 2008 yılında, Konya merkezde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel eğitim kurumlarında çocuğu olan ailelerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini; özel eğitim kurumlarında çocuğu olan aile bireylerinden araştırmaya katılmaya gönüllü olan 247 kişiden oluşmaktadır. Ancak aile bireylerinin eğitim durumları çok düşük olduğu için anketleri doldurmakta zorlanmışlar ve bazı soruları cevapsız bırakmışlardır. Bu nedenle eksik doldurulan anketler değerlendirilmeye alınmamış hatasız doldurulan 203 anket değerlendirilmeye alınmıştır.

Örnekleme giren engelli çocuğu olan aile bireylerinin dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Örnekleme Alınan Aile Bireylerinin Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesine Göre Dağılımı

Yakınlık derecesi	N	%
Anne	79	38.9
Baba	65	32.1
Kardeş	59	30.0
Toplam	203	100

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada engelli çocuğu olan ailelerin özlük nitelikleriyle ilgili bilgileri elde etmek için kişisel bilgi formu, sosyal problem çözme yaklaşımlarını belirlenmesi amacıyla Sosyal Problem Çözme Envanteri-R ve umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) kullanılmıştır.

3.3.1. Bilgi formu

Araştırmaya katılan engelli çocuğu olan ailelerin; engelli çocuğa yakınlık derecesi, eğitim durumu, yerleşim yeri ve engelli çocuğun cinsiyeti ile ilgili bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

3.3.2. Sosyal Problem Çözme Envanteri

Bu araştırmada D'Zurilla ve Nezu (1982) tarafından geliştirilen ve D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares (1996) tarafından yeniden gözden geçirilen ve Dora (2003) tarafından Türkçe' ye uyarlanan Sosyal Problem Çözme Envanteri Sosyal problem çözme envanteri kullanılmıştır.

Sosyal Problem Çözme Envanteri'nin (SPÇ)'nin orijinal formu, (0 – 4) arasında puanlanan beş seçenekli 52 madde ve 5 alt ölçekten (Probleme Olumlu Yönelme:3 madde, Probleme Olumsuz Yönelme: 10 madde, Akılcı Problem Çözme: 22 madde, İçtepisel-Dikkatsiz Yaklaşım: 7 madde, Kaçınan Yaklaşım: 10 madde) oluşmaktadır. Sosyal Problem çözme envanterinden alınan yüksek daha yapıcı, daha etkili problem çözmeyi buna karşın alınan düşük sosyal problem çözme puanı faydasız, etkisiz problem çözmeyi ifade etmektedir. Sosyal Problem envanteri 13 yaş ve üzeri bireylere uygun olarak geliştirilmiştir.

Sosyal Problem Çözme Envanteri-R'nin geçerliği farklı yöntemlerle değerlendirilmiştir. İlk olarak doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak envanterin yapısal geçerliği incelenmiştir. İkinci olarak sosyal problem çözme envanterinin alt ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Probleme olumlu yönelim ve akılcı problem çözme arasında probleme olumsuz yönelim alt ölçeği ile içtepisel-dikkatsiz yaklaşım ve kaçınan yaklaşım arasında yüksek korelasyon bulunmuştur. Üçüncü olarak benzer ölçüt geçerliliği sağlamak amacıyla Heppner ve Petersen'nin problem çözme envanteri kullanılmış iki içlek arasında orta ve ortanın üzerinde (0.33 ile 0.75 arası) korelasyon katsayıları bulunmuştur. Sosyal Problem çözme Envanterinin yordayıcı geçerliliğini değerlendirmek için envanterin ölçekleri ile psikolojik sağlık ve sosyal yeterliği ölçen envanterler arasındaki korelasyonlar hesaplanmış, probleme olumlu yönelim ve akılcı problem çözme alt ölçekleri ile benlik saygısı, yaşam doyumu, farklı bakış, sosyal uyum, kişilerarası yeterlik, sosyal beceriler arasındaki pozitif yönlü, probleme olumsuz yönelim, içtepisel-dikkatsiz ve kaçınan yaklaşım alt ölçekleri ile benlik saygısı, yaşam doyumu, farklı bakış, sosyal uyum, kişilerarası yeterlik, sosyal beceriler arasında negatif yönlü ilişki olduğu bulunmuştur. Ölçeğin ayırt edici geçerliliğinde ise sosyal problem çözme süreci ile ilişkisi olmayan ya da çok az ilişkisi olduğuna inanılan yapılarla envanterin ilişkisi incelenmiştir (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 1996).

Sosyal problem çözüme envanterinin güvenilirlik katsayıları, birbirinden bağımsız iki grup üniversite öğrencileri, orta yaşlı yetişkinler, yaşlı yetişkinler olmak üzere dört örneklem grubunda gerçekleştirilmiştir. Alt ölçeklerin her biri için yüksek iç tutarlık katsayıları (.79 ile .95 arasında) bulunmuştur. Üç hafta ara ile yapılan test tekrar test güvenilirlik katsayıları üniversite öğrenci grubunda için .68 ile .91 arasında bulunmuştur (D'Zurilla, Nezu ve Maydeu-Oliveres, 1996).

Ölçeğin Türkçeye geçerlik güvenilirlik çalışmaları Dora (2003) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçeye çevirisi Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında iki öğretim üyesi ve İngilizce mütercim tercümanlık bölümünden bir öğretim üyesi tarafından yapılmış anlam açısından orijinal formla aynı olduğuna karar verilmiştir. Ölçeğin İngilizce ve Türkçe formlar İngilizce Mütercim ve Tercümanlık bölümündeki 10 öğrenciye uygulanmış envanterden alınan puanları arasında korelasyon katsayısı .82 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışmaları 689 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Geçerlik çalışmalarında ilk olarak ölçeğin orijinal ve Türkçe formunun faktör yapılarını karşılaştırmak için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, analiz sonucunda iki formun faktör yapılarının benzer olduğu bulunmuştur. İkinci olarak Sosyal Problem Çözme Envanteri-R'nin alt ölçekleri arasındaki korelasyonları hesaplanmış ve katsayılar .49 (Probleme Olumlu Yönelim ile Akılcı Problem Çözme) ile -.15 (Probleme Olumlu Yönelim ile İçtepisel Dikkatsiz Yaklaşım) arasında bulunmuştur. Ölçeğin benzer ölçek geçerliliği Problem Çözme Envanterinin ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları -.44 ile .59 arasında bulunmuştur (Dora, 2003).

Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları için ölçeğin envanterin tümünün ve alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları hesaplanmış, envanterin tümü için iç tutarlık katsayısı .74 ölçeklerin iç tutarlık katsayısı .36 ile .90 arasında bulunmuştur (Dora, 2003).

Ölçeğin ilköğretim sekizci sınıf öğrencilerine yönelik uyarlama çalışmaları, ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmalarına (Dora, 2003) dayalı olarak araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek maddelerinin ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerine uygun olmadığına karar vermek için öncelikle ölçek geliştirme uzmanlarınca alt boyut ve madde bazında tüm ifadeler incelenmiş ve ön deneme uygulamasının yapılmasına karar verilmiştir. Bu şekilde uzman görüşlerine dayalı madde ve test geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ölçeğin nicelik standardizasyonu için araştırma örneklemine denk bir gruba deneme uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin deneme grubu ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 194 öğrenciden oluşmuştur.

Ölçek beş alt ölçekten oluştuğu için ölçeğin tümüne ve her bir alt boyutta Cronbach Alpha katsayısı, madde bazında ise madde-test korelasyonları hesaplanmıştır. Ölçeğin tümüne ait Cronbach Alpha katsayısı .82 , probleme olumlu yönelim alt ölçeği için Cronbach

Alpha katsayısı .71, probleme olumsuz yönelim alt ölçeği için .74, akılcı problem çözme alt ölçeği için .90, içtepesel-dikkatsiz yaklaşım için, .73, kaçınan yaklaşım alt ölçeği için .69 olarak bulunmuştur.

Ölçek üzerinde, Akılcı Problem Çözme (APÇ) alt ölçeği: 5, 11, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 29, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 46, 47, 48, 49. maddeleri, Probleme Olumsuz Yönelme (POSY) alt ölçeği: 1, 2, 6, 12, 13, 17, 32, 36, 41, 50. maddeleri, Kaçınmacı Yaklaşım (KY) alt ölçeği: 10, 14, 15, 16, 22, 23, 30, 31, 42, 51. maddeleri, İçtepesel/ Dikkatsiz Yaklaşım (İDY) alt ölçeği: 3, 4, 8, 21, 34, 45, 52. maddeleri, Probleme Olumlu Yönelme (POY) alt ölçeği: 7, 9, 28. maddeleri kapsamaktadır.

3.3. 3. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)

Beck, Lester ve Trexler tarafından 1974 yılında geliştirilmiş olan Beck Umutsuzluk Ölçeği 11 doğru 9 yanlış yanıtı olan 20 soruluk evet-hayır önermelerinden oluşan ve 0-1 arası puanlanan; duygusal, motivasyonel ve bilişsel boyut olmak üzere üç alt boyutu olan, bir kendini değerlendirme ölçeğidir.

Beck ve arkadaşları ölçeği geliştirirken iki tür kaynaktan yararlanmışlardır: gelecek ili ilgili tutumlar çizelgesi ve psikiyatrik hastaların kötümserlik ifadeleri. Bu kaynaklardan elde edilen ifadeler incelenmiş ve depresif olmayan hastalara uygulanmıştır. Bu araç, intihar girişiminde bulunan 294 hasta üzerinde denenmiş ve Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının 0,93 olduğu saptanmıştır. Madde toplam puan korelasyonları 0,39 ve 0,76 arasında değişmektedir. Beck Umutsuzluk ölçeğinin bir klinisyen tarafından değerlendirme formu ile ilişkisi incelenmiş korelasyon katsayısı 0,62 olarak bulunmuştur. Elli dokuz depresif hasta üzerinde Beck Depresyon Envanterinin 2. maddesi (umutsuzluk) ile klinisyen değerlendirme formu arasındaki korelasyonu 0,63 olarak saptanmıştır (Savaşır ve Şahin 1997).

Ülkemizde Beck Umutsuzluk Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması Seber (1991) ve Durak (1994) tarafından yapılmıştır. Seber ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada ölçek DSM III- R tanı kriterlerine göre majör depresyon, distimik bozukluk tanısı alan intihar girişiminde bulunan 37 hasta grubuna ve 70 kontrol grubuna uygulanmıştır. Ölçeğin tümü için Cronbach Alpha katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde-toplam korelasyonuna bakıldığında elde edilen en düşük madde-toplam korelasyon katsayısı 0,07 en yüksek madde-toplam korelasyon sayısı 0,72 bulunmuştur. Beck Umutsuzluk Ölçeğinin hasta ve kontrol grubundaki olgulara uygulanması sonucunda elde edilen puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu ve ölçeğin iki grubu ayırt edebildiği ortaya çıkmıştır (Seber ve arkadaşları 1991)

Durak'ın yaptığı geçerlik güvenirlik çalışmasında da 373 kişilik psikiyatri hastalarıyla ve hiçbir tanısı olmayan grup üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,85 olarak saptanmıştır. Ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmış en düşük korelasyon katsayısı 0,31 en yüksek korelasyon katsayısı ise 0,67 olarak bulunmuştur (Durak 1994).

Ölçek formunun başında nasıl cevaplanacağı ile ilgili bilgiler vardır. Cevaplama evet – hayır şeklinde, maddelerin 11 tanesinde evet seçeneği, 9 tanesinde hayır seçeneği 1 puan alır. 1, 3, 5, 6,8,10, 13, 15, 19. maddelerde hayır seçeneği, 2, 4, 7, 9,11, 12, 14, 16, 17, 18, ve 20. maddelerde ise evet seçeneği 1 puan alır. Puan ranjı 0- 20'dir.

Umut alt ölçeği: 5, 6, 8, 10, 13, 15, 19. maddeleri, Motivasyon kaybı alt ölçeği: 2, 4, 9, 12, 14, 16, 17, 20. maddeleri, geleceğe yönelik beklentiler alt ölçeği: 1, 3, 7, 11, 18. maddeleri kapsamaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

İlk aşamada ölçekler ayrı ayrı değerlendirilmiş, eksik veya yanlış cevaplanan 44 veri toplama aracı değerlendirmeye alınmamıştır. Verilerin istatistiksel analizi bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkilerini ortaya koyabilecek bir desen içinde ele alınmıştır.

Bu araştırmanın bağımsız değişkenlerini; engelli çocuğun cinsiyeti, engelli çocuğu olan aile bireylerinin eğitim durumu ve engelli çocuğa yakınlık derecesi (anne- baba- kardeş) oluşturmaktadır. Bağımlı değişkenleri ise engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeylerinden oluşmaktadır.

Her iki ölçekten elde edilen puan dağılımları bilgisayara, engelli çocuğun cinsiyeti, aile bireylerinin eğitim durumu ve engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenlerine göre kodlanarak girilmiştir. Verilerin istatistiksel analizi SPSS 14 paket programında yapılmıştır.

Sosyal problem çözme değişkeninin cinsiyet açısından farklılaşma durumu bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Aile bireylerinin sosyal problem çözme becerilerinin eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş, farklılaşmanın olduğu durumlarda, farkın kaynağını belirlemek amacıyla tukey testi uygulanmıştır.

Engelli çocuğu olan aile bireylerinde sosyal problem çözmenin umutsuzluğu ne ölçüde açıkladığı regresyon analizi ile incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde alt problemlerle ilgili bulgulara yer verilmiştir. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme (probleme olumlu yönelim, probleme olumsuz yönelim, akılcı problem çözme, İçtepesel-dikkatsiz yaklaşım, kaçınan yaklaşım, toplam sosyal problem çözme) ve umutsuzluk (gelecekle ilgili umutsuz duygu, umutsuzluk motivasyon kaybı, gelecekle ilgili olumsuz beklenti ve toplam umutsuzluk) puanlarının; cinsiyet, eğitim durumu ve ailenin ekonomik durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Daha sonra sosyal problem çözme becerisinin umutsuzluk puanlarını açıklama gücü incelenmiştir.

4.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Engelli çocuğa sahip aile bireylerinin, engelli çocuğun cinsiyetine göre, sosyal problem çözme puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile incelenmiş sonuçlar alt problemlerin sırasına uygun olarak verilmiştir.

Tablo 2: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile Bireylerinin Probleme Olumlu Yönelim Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	Önemlilik düzeyi
Engelli çocuğu kız olanlar	106	6,7453	3,48073	-,849	0.397 $p>0.05$ Önemsiz
Erkek	97	7,1649	3,55809		

Tablo 2 incelendiğinde engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamaları 6.75 engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin puan ortalamaları ise 7.16 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen 0.849 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.

Tablo 3: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile Bireylerinin Probleme Olumsuz Yönelim Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Engelli çocuğun cinsiyeti	N	\bar{X}	Ss	t	Önemlilik düzeyi
Kız	106	17,4528	8,65545		,161
Erkek	97	19,1134	8,09691	-1,408	p>0.05 Önemsiz

Tablo 3 incelendiğinde engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları 17.45, engelli erkek çocuğa sahip olan aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları 19.11 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen 1,408 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları ile engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir.

Tablo 4: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile Bireylerinin Akılcı Problem Çözme Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Engelli çocuğun cinsiyeti	N	\bar{X}	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Kız	106	49,5000	17,00434		,826
Erkek	97	50,0412	17,97215	-,220	p>0.05 Önemsiz

Tablo 4 incelendiğinde engelli çocuğun cinsiyeti kız olan aile bireylerinin akılcı problem çözme toplam puan ortalamaları 17.00, engelli çocuğun cinsiyeti erkek olan aile bireylerinin puan ortalamaları 17,97 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen -0.220 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre sahip olduğu engelli çocuğun cinsiyeti kız olan aile bireyleri ile sahip olduğu engelli çocuğun cinsiyeti erkek olan aile bireyleri arasında akılcı problem çözme alt ölçeğinde anlamlı fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 5: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile Bireylerinin İçtepesel – Dikkatsiz Yaklaşım Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Engelli çocuğun cinsiyeti	N	\bar{X}	Ss	t	Önemlilik düzeyi
Kız	106	10,8113	4,44246		,187
Erkek	97	11,6701	4,80391	-1,323	p>0.05 Önemsiz

Tablo 5 incelendiğinde engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin probleme içtepsel dikkatsiz yönelim puan ortalamalarının 10.81, engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin puan ortalamalarının ise 11.67 olduğu gözlenmektedir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen -1.323 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin probleme içtepsel dikkatsiz yönelim puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 6: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile Bireylerinin Kaçınan Yaklaşım Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Engelli çocuğun cinsiyeti	N	\bar{X}	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Kız	106	14,7736	7,60361		,620
Erkek	97	15,2708	6,50583	-,497	p>0.05 Önemsiz

Tablo 6 incelendiğinde engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin probleme kaçınan yaklaşım puan ortalamalarının 14.77, engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin puan ortalamalarının ise 15.27 olduğu gözlenmektedir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen 0.497 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin probleme içtepsel dikkatsiz yönelim puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 7: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin Umut Yaklaşım Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Engelli çocuğun cinsiyeti	N	\bar{X}	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Kız	106	2,1321	1,82614		,779
Erkek	97	2,2062	1,93616	-,281	p>0.05 Önemsiz

Tablo 7 incelendiğinde engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin umut puan ortalamalarının 2.13, engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin puan ortalamalarının ise 2.21 olduğu gözlenmektedir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen -0.281 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin umut puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 8: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile bireylerinin Motivasyon Kaybı Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Engelli çocuğun cinsiyeti	N	\bar{X}	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Kız	106	3,2642	1,91387		,616
Erkek	97	3,4021	1,99823	-,502	p>0.05 Önemsiz

Tablo 8 incelendiğinde engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin motivasyon kaybı puan ortalamalarının 3,2642, engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin puan ortalamalarının ise 3,4021 olduğu gözlenmektedir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen -0.502 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin motivasyon kaybı puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 9: Engelli Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre Aile Bireylerinin Geleceğe Yönelik Beklentiler Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Engelli çocuğun cinsiyeti	N	\bar{X}	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Kız	106	1,6038	1,39850		,467
Erkek	97	1,4639	1,33121	,728	p>0.05 Önemsiz

Tablo 9 incelendiğinde engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin geleceğe yönelik beklentiler puan ortalamalarının 1.6038, engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin puan ortalamalarının ise 1.4639 olduğu gözlenmektedir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen 0.728 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin geleceğe yönelik beklentiler puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı söylenebilir.

4.2. Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Aşağıda engelli aile bireylerinin eğitim durumuyla ilgili bulgular sunulmaktadır. Tablolar 10' dan 26' ya kadar bu durumu yansıtmaktadır.

Tablo 10: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
İlköğretim	90	7,0667	3,53728
Ortaöğretim	87	6,6897	3,68627
Yükseköğretim	26	7,7500	2,67435
Toplam	203	6,9851	3,51351

Tablo 10 incelendiğinde eğitim düzeyi ilköğretim olan aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamaları 7.06; eğitim düzeyi ortaöğretim olan aile bireylerinin 6.69; eğitim düzeyi yüksek öğretim olan aile bireylerinin 7.75 olarak gözlenmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p- Değeri
Gruplar Arasında	22,235	2	11,117	,900	,408 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	2446,721	201	17,893		
Toplam	2468,955	203			

Tablo 11’de, eğitim durumu değişkenine göre aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonuçları verilmiştir. Elde edilen ,900 F değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre probleme olumlu yönelim puanları aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 12: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yönelim Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
İlköğretim	90	19,0778	8,65471
Ortaöğretim	87	17,8161	7,60130
Yükseköğretim	26	16,2500	8,93089
Toplam	203	18,1940	8,25937

Tablo 12 incelendiğinde eğitim düzeyi ilköğretim olan engelli çocuca sahip aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamaları 19,08, eğitim düzeyi ortaöğretim olan aile bireylerinin 17,82; eğitim düzeyi yüksek öğretim olan aile bireylerinin 16,25 olarak

gözlenmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yönelim Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p- Değeri
Gruplar Arasında	173,420	2	86,710	1,275	,282 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	13470,013	201	68,030		
Toplam	13643,433	203			

Tablo 13'de, eğitim durumu değişkenine göre aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonuçları verilmiştir. Elde edilen 1,275 F değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre probleme olumsuz yönelim puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 14: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
İlköğretim	90	51,2111	16,87994
Ortaöğretim	87	46,6667	18,12211
Yükseköğretim	26	54,7917	14,12669
Toplam	203	49,6716	17,29456

Tablo 14 incelendiğinde eğitim düzeyi ilköğretim olan aile bireylerinin akılcı problem olumlu çözme puan ortalamaları 51,21; eğitim düzeyi ortaöğretim olan aile bireylerinin 46,67; eğitim düzeyi yüksek öğretim olan aile bireylerinin 54,79 olarak gözlenmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	1628,048	2	814,024	2,770	,065 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	58192,281	201	293,900		
Toplam	59820,328	203			

Tablo 15 incelendiğinde eğitim durumuna göre aile bireylerinin akılcı problem çözme alt ölçek puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (F=2.770). Bu sonuca göre akılcı problem çözme puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 16: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İçtepesel Dikkatsiz Yaklaşım Alt ölçeği Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
İlköğretim	90	11,1333	4,55725
Ortaöğretim	87	11,5057	4,72222
Yükseköğretim	26	11,0000	4,32385
Toplam	203	11,2786	4,58497

Tablo 16 incelendiğinde eğitim düzeyi ilköğretim olan aile bireylerinin içtepesel-dikkatsiz yaklaşım puan ortalamalarının 11,13; eğitim düzeyi ortaöğretim olan aile bireylerinin 11,51; eğitim düzeyi yüksek öğretim olan aile bireylerinin puan ortalamalarının 11,00 olduğu gözlenmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İçtepesel Dikkatsiz Yaklaşım Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	8,251	2	4,125	,195	,823 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	4196,147	201	21,193		
Toplam	4204,398	203			

Tablo 17 incelendiğinde eğitim durum değişkenine göre aile bireylerinin içtepesel-dikkatsiz yaklaşım alt ölçek puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (F=0,195). Bu sonuca göre içtepesel- dikkatsiz yaklaşım alt ölçek puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 18: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kaçınan Yaklaşım Alt ölçeği Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
İlköğretim	90	16,2222	6,65823
Ortaöğretim	87	14,5814	7,10172
Yükseköğretim	26	12,2083	7,51797
Toplam	203	15,0350	7,04214

Tablo 18 incelendiğinde eğitim düzeyi ilköğretim olan engelli çocuğa sahip aile bireylerinin kaçınan yaklaşım puan ortalamalarının 16,22; eğitim düzeyi ortaöğretim olan aile bireylerinin 14,58; eğitim düzeyi yüksek öğretim olan aile bireylerinin puan ortalamalarının 12,21 olduğu gözlenmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kaçınan Yaklaşım Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	336,311	2	168,155	3,475	,033 p<0.05 Önemli
Gruplar İçinde	9532,444	201	48,388		
Toplam	9868,755	203			

Tablo 19 incelendiğinde eğitim durum değişkenine göre aile bireylerinin kaçınan yaklaşım alt ölçek puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin varyans analizi sonucunda elde edilen 3,475 F değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Farklılaşmanın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmış sonuçlar Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kaçınan Yaklaşım Alt Ölçeği Puan Ortalamalarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

(I) aed	(J) aed	Ortalamalar arası Fark	Std. Hata	P- Değeri
İlköğretim	Ortaöğretim	1,64083	1,04895	,264
	Yükseköğretim	4,01389*	1,59807	,034
Ortaöğretim	İlköğretim	-1,64083	1,04895	,264
	Yükseköğretim	2,37306	1,60587	,304
Yükseköğretim	İlköğretim	-4,01389*	1,59807	,034
	Ortaöğretim	-2,37306	1,60587	,304

Tablo 20 incelendiğinde eğitim durumu ilköğretim olan aile bireylerinin kaçınan yaklaşım alt ölçek puan ortalamaları, eğitim durumu ortaöğretim ve yüksek öğretim olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Tabloda da görüldüğü gibi, eğitim durumu ilköğretim olan aile bireyleri yüksek öğretim olanlara göre anlamlı ölçüde kaçınan yaklaşmaktadır.

Tablo 21: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Umut Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
İlköğretim	90	2,1667	1,95598
Ortaöğretim	87	2,1264	1,84141
Yükseköğretim	26	2,1667	1,83366
Toplam	203	2,1493	1,88351

Tablo 21 incelendiğinde eğitim düzeyi ilköğretim olan engelli çocuğa sahip aile bireylerinin umut alt ölçeği puan ortalamalarının 2,167; eğitim düzeyi ortaöğretim olan aile bireylerinin 2,13; eğitim düzeyi yüksek öğretim olan aile bireylerinin puan ortalamalarının 2,17 olduğu gözlenmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Umut Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	,080	2	,040	,011	,989 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	709,443	201	3,583		
Toplam	709,522	203			

Tablo 22 incelendiğinde eğitim durum değişkenine göre aile bireylerinin umut alt ölçek puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (F=0,011). Bu sonuca göre umut alt ölçek puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 23: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Motivasyon Kaybı Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
İlköğretim	90	3,2333	1,87263
Ortaöğretim	87	3,4023	1,93174
Yükseköğretim	26	3,2500	2,34521
Toplam	203	3,3085	1,95048

Tablo 23 incelendiğinde eğitim düzeyi ilköğretim olan engelli çocuğa sahip aile bireylerinin motivasyon kaybı alt ölçeği puan ortalamalarının 3,23; eğitim düzeyi ortaöğretim

olan aile bireylerinin 3,40; eğitim düzeyi yüksek öğretim olan aile bireylerinin puan ortalamalarının 3,25 olduğu gözlenmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Motivasyon Kaybı Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	1,356	2	,678	,177	,838 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	759,520	201	3,836		
Toplam	760,876	203			

Tablo 24 incelendiğinde eğitim durum değişkenine göre aile bireylerinin motivasyon kaybı alt ölçek puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (F=0,177). Bu sonuca göre motivasyon kaybı alt ölçek puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 25: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Geleceğe Yönelik Beklentiler Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
İlköğretim	90	1,5444	1,52257
Ortaöğretim	87	1,4368	1,19788
Yükseköğretim	26	1,7917	1,41357
Toplam	203	1,5274	1,37495

Tablo 23 incelendiğinde eğitim düzeyi ilköğretim olan engelli çocuğa sahip aile bireylerinin geleceğe yönelik beklentiler alt ölçeği puan ortalamalarının 1,54; eğitim düzeyi ortaöğretim olan aile bireylerinin 1,44; eğitim düzeyi yüksek öğretim olan aile bireylerinin puan ortalamalarının 1,79 olduğu gözlenmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26: Aile Bireylerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Geleceğe Yönelik Beklentiler Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	2,417	2	1,208	,637	,530 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	375,683	201	1,897		
Toplam	378,100	203			

Tablo 26’da görüldüğü gibi, eğitim durum değişkenine göre engelli çocuğa sahip aile bireylerinin geleceğe yönelik beklentiler alt ölçek puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($F=0,637$). Bu sonuca göre geleceğe yönelik beklentiler alt ölçek puanlarının aile bireylerinin eğitim durumu değişkenine göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı söylenebilir.

3. 3. Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine İlişkin Bulgular

Engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme becerilerine ilişkin bulgular incelenmiş sonuçlar tablo 27- verilmiştir.

Tablo 27: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
Anne	79	6,8608	3,62942
Baba	65	6,2656	3,70003
Kardeş	59	7,9153	3,06419
Toplam	203	6,9802	3,54075

Tablo 27 incelendiğinde engelli çocuğu olan aile bireylerinden anne olanların probleme olumlu yönelim puan ortalamaları 6.86; baba olanların 6.27, kardeş olanların 7.92 olarak gözlemlendiği görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	85,392	2	42,696	3,490	,032 p<0.05 Önemli
Gruplar İçinde	2434,529	201	12,234		
Toplam	2519,921	203			

Tablo 28’de probleme olumlu yönelim alt ölçeği puan ortalamalarının engelli çocuğa yakınlık durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı varyans analizi ile test edilmiş, elde edilen 3.490 F değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmış sonuçlar Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumlu Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

(I) aed	(J) aed	Ortalamalar arası Fark	Std. Hata	P- Değeri
Anne	Baba	,59513	,58823	,570
	Kardeş	-1,05449	,60184	,189
Baba	Anne	-,59513	,58823	,570
	Kardeş	-1,64963*	,63127	,026
Kardeş	Anne	1,05449	,60184	,189
	Baba	1,64963*	,63127	,026

Tablo 29 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesi kardeşe olan aile bireylerinin probleme olumlu yönelim alt ölçek puan ortalamaları, yakınlık derecesi anne ve baba olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Tabloda da görüldüğü gibi, yakınlık derecesi kardeş olan aile bireyleri problemlere anne ve babalara göre anlamlı ölçüde olumlu yaklaşmaktadır.

Tablo 30: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
Anne	79	20,2911	9,13875
Baba	65	16,8594	6,49754
Kardeş	59	16,8644	8,69296
Toplam	203	18,2030	8,38225

Tablo 30'da görüldüğü üzere, engelli çocuğu olan aile bireylerinden anne olanların probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları 20.29; baba olanların 16.86, kardeş olanların 16.86 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yönelim Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	565,725	2	282,862	4,152	,017 p<0.05 Önemli
Gruplar İçinde	13556,953	201	68,125		
Toplam	14122,678	203			

Tablo 31’de probleme olumsuz yönelim alt ölçeği puan ortalamalarının engelli çocuğa yakınlık durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucu elde edilen 4.152 F değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmış sonuçlar Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Probleme Olumsuz Yaklaşım Alt Ölçeği Puan Ortalamalarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

(I) aed	(J) aed	Ortalamalar arası Fark	Std. Hata	P- Değeri
Anne	Baba	3,43176*	1,38809	,038
	Kardeş	3,42673*	1,42022	,044
Baba	Anne	-3,43176*	1,38809	,038
	Kardeş	-,00503	1,48967	1,000
Kardeş	Anne	-3,42673*	1,42022	,044
	Baba	,00503	1,48967	1,000

Tablo 32 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesi anne olan aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim alt ölçek puan ortalamaları, yakınlık derecesi baba ve kardeş olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Tablodan anlaşılacağı üzere, yakınlık derecesi anne olan aile bireyleri problemlere baba ve kardeşlere göre anlamlı ölçüde olumsuz yaklaşmaktadırlar.

Tablo 33: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
Anne	79	49,7215	16,55909
Baba	65	44,8906	17,71567
Kardeş	59	54,8305	16,99305
Toplam	203	49,6832	17,41243

Tablo 33’de görüldüğü üzere, engelli çocuğu olan aile bireylerinden anne olanların akılcı problem çözme alt ölçek puan ortalamaları 49.72; baba olanların 44.89, kardeş olanların 54.83 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 34’de verilmiştir.

Tablo 34: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Toplam Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	3033,310	2	1516,655	5,212	,006 p<0.05 Önemli
Gruplar İçinde	57908,413	201	290,997		
Toplam	60941,723	203			

Tablo 34 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesine göre aile bireylerinin akılcı problem çözme puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olduğu görülmektedir (F=5.212, p<0.05). Bu sonuca göre, farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmış sonuçlar Tablo 35’de verilmiştir

Tablo 35: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Akılcı Problem Çözme Toplam Puanlarına İlişkin Tukey testi Sonuçları

(I) aed	(J) aed	Ortalamalar arası Fark	Std. Hata	P- Değeri
Anne	Baba	4,83089	2,86886	,214
	Kardeş	-5,10899	2,93524	,193
Baba	Anne	-4,83089	2,86886	,214
	Kardeş	-9,93988*	3,07880	,004
Kardeş	Anne	5,10899	2,93524	,193
	Baba	9,93988*	3,07880	,004

Tablo 35 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesi kardeş olan aile bireylerinin akılcı problem çözme alt ölçek puan ortalamaları, yakınlık derecesi baba olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Tablodan anlaşılacağı üzere, yakınlık derecesi kardeş olan aile bireyleri problemlere babalara göre anlamlı ölçüde akılcı yaklaşmaktadırlar.

Tablo 36: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre İçtepesel Dikkatsiz Yaklaşım Alt Ölçek puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
Anne	79	10,6582	4,74986
Baba	65	11,9375	4,40013
Kardeş	59	11,3898	4,58640
Toplam	203	11,2772	4,60287

Tablo 36'da görüldüğü üzere, engelli çocuğu olan aile bireylerinden anne olanların içtepesel dikkatsiz yaklaşım alt ölçek puan ortalamaları 10.66; baba olanların 11.94, kardeş olanların 11.39 olarak gözlenmiştir. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre İçtepesel-Dikkatsiz Yaklaşım Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	58,919	2	29,460	1,396	,250 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	4199,556	201	21,103		
Toplam	4258,475	203			

Tablo 34 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesine göre aile bireylerinin içtepesel- dikkatsiz yaklaşım ortalamaları arasında yapılan varyans analizi sonucunda elde edilen 1.504 F değerinin 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre içtepesel-dikkatsiz yaklaşım alt ölçek puan ortalamaları engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 38: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Kaçınan Yaklaşım Alt Ölçek puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
Anne	79	15,2658	7,28136
Baba	65	16,9206	6,28696
Kardeş	59	12,6271	7,05617
Toplam	203	15,0100	7,08660

Tablo 38 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre kaçınan yaklaşım alt ölçek puan ortalamaları anne olanlarda 15.27, baba olanlarda 16.92, kardeş olanlarda 12.63 olarak gözlendiği görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Kaçınan yaklaşım Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	570,163	2	285,081	5,958	,003 p<0.05 Önemli
Gruplar İçinde	9473,818	201	47,848		
Toplam	10043,980	203			

Tablo 39 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesine göre aile bireylerinin kaçınan yaklaşım alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olduğu görülmektedir ($F=5.958$, $p<0.05$). Bu sonuca göre, farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla tukey testi yapılmış sonuçlar Tablo 40’da verilmiştir.

Tablo 40: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Kaçınan yaklaşım Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tukey Testi Sonuçları

(I) aed	(J) aed	Ortalamalar arası Fark	Std. Hata	P- Değeri
Anne	Baba	-1,65481	1,16840	,334
	Kardeş	2,63870	1,19023	,071
Baba	Anne	1,65481	1,16840	,334
	Kardeş	4,29352*	1,25318	,002
Kardeş	Anne	-2,63870	1,19023	,071
	Baba	-4,29352*	1,25318	,002

Tablo 40 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesi baba olan aile bireylerinin kaçınan yaklaşım puan ortalamaları, yakınlık derecesi kardeş olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Tablodan anlaşılacağı üzere, yakınlık derecesi baba olan aile bireyleri problemlere kardeşlere göre anlamlı ölçüde kaçınan yaklaşmaktadırlar.

Tablo 41: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Umut Alt Ölçek Puanlarına İlişkin n , \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
Anne	79	2,1646	1,85659
Baba	65	2,4062	2,04488
Kardeş	59	1,8475	1,71015
Toplam	203	2,1485	1,88149

Tablo 41 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre umut alt ölçek puan ortalamaları anne olanlarda 2.16, baba olanlarda 2.41, kardeş olanlarda 1.85 olarak gözlemlendiği görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Umut Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	9,619	2	4,810	1,364	,258 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	701,925	201	3,527		
Toplam	711,545	203			

Tablo 42 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesine göre aile bireylerinin umut alt ölçek puan ortalamaları arasında yapılan varyans analizi sonucunda elde edilen 1.364 F değerinin 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmadığı görölmektedir. Bu sonuca göre engelli çocuğa sahip aile bireylerinin umut alt ölçek puan ortalamaları, engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 43: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Motivasyon Kaybı Alt Ölçek Puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
Anne	79	3,5823	1,83700
Baba	65	3,3750	2,04318
Kardeş	59	2,9322	1,98150
Toplam	203	3,3267	1,95527

Tablo 43 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre motivasyon kaybı alt ölçek puan ortalamaları anne olanlarda 3.58, baba olanlarda 3.38, kardeş olanlarda 2.93 olarak gözleendiği görölmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 44'de verilmiştir.

Tablo 44: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Motivasyon Kaybı Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	14,492	2	7,246	1,913	,150 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	753,944	201	3,789		
Toplam	768,436	203			

Tablo 44 incelendiğinde engelli çocuğa yakınlık derecesine göre aile bireylerinin motivasyon kaybı alt ölçek puan ortalamaları arasında yapılan varyans analizi sonucunda elde edilen 1.913 F değerinin 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmadığı görölmektedir. Bu

sonuca göre motivasyon kaybı alt ölçek puan ortalamaları engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 45: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Geleceğe Yönelik Beklentiler Alt Ölçek puanlarına İlişkin n, \bar{X} ve Ss Değerleri

	N	\bar{X}	Ss
Anne	79	1,5949	1,30599
Baba	65	1,4062	1,31799
Kardeş	59	1,5932	1,50995
Toplam	203	1,5347	1,36818

Tablo 45 incelendiğinde engelli çocuğu olan aile bireylerinin engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre geleceğe yönelik beklentiler kaybı alt ölçek puan ortalamaları anne olanlarda 1.59, baba olanlarda 1.41, kardeş olanlarda 1.59 olarak gözlemlendiği görülmektedir. Ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçlar Tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 46: Engelli Çocuğa Yakınlık Derecesi Değişkenine Göre Geleceğe Yönelik Beklentiler Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	1,545	2	, 772	,410	,664 p>0.05 Önemsiz
Gruplar İçinde	374,713	201	1,883		
Toplam	376,257	203			

Tablo 44 incelendiğinde engelli çocuğa sahip aile bireylerinin engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre geleceğe yönelik beklentiler alt ölçek puan ortalamaları arasında yapılan varyans analizi sonucunda elde edilen 0.410 F değerinin 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, engelli çocuğu olan aile aile bireylerinin geleceğe yönelik beklentiler alt ölçek puan ortalamaları engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

4.4. Sosyal Problem Çözmenin Umutsuzluk İle İlişisine İlişkin Bulgular

Umutsuzluğun sosyal problem çözme (Probleme Olumlu Yönelim, Probleme Olumsuz Yönelim, Akılcı Problem Çözme, İçtepesel-Dikkatsiz Yaklaşım, Kaçınan Yaklaşım, Toplam Sosyal Problem Çözme) puanlarını açıklama gücü çoklu regresyon analizi ile incelenmiş sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 47: Sosyal Problem Çözmenin Umutsuzluğun Umut Alt Ölçek Puanlarını Açıklama ve Yordama Gücü

Değişken	B	Standart Hata	B	t	P
Sabit	2,821	,533		5,295	,000
POY	-,128	,037	-,246	-3,465	,001
POSY	,031	,016	,137	1,948	,053
APÇ	-,013	,008	-,121	-1,716	,088
KPÇ	,009	,023	,036	,409	,683
IDY	,013	,034	,033	,379	,705
R=0.380 R²=0.144 F=6,975 P=0.001					

Tablo 47 incelendiğinde sosyal problem çözme becerileri (probleme olumlu yönelim) umutsuzluk ölçeği umut alt boyutunu anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir. Sosyal problem çözme umut alt ölçeğindeki varyansın %14,4'ünü açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise sadece probleme olumlu yönelim umut alt ölçek puanları üzerinde önemli bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Tablo 48: Sosyal Problem Çözmenin Umutsuzluğun Motivasyon Kaybı Alt Ölçek Puanlarını Açıklama ve Yordama Gücü

Değişken	B	Standart Hata	B	t	P
Sabit	4,457	,569		7,834	,000
POY	-,121	,039	-,222	-3,068	,002
POSY	,037	,017	,159	2,218	,028
APÇ	-,012	,008	-,103	-1,440	,151
KPÇ	-,034	,025	-,125	-1,394	,165
IDY	,013	,037	,030	,342	,733
R=0.335 R²=0.112 F=5.226 P=0.001					

Tablo 48 incelendiğinde sosyal problem çözme becerileri bütün olarak umutsuzluk ölçeği motivasyon kaybı alt ölçeğinde toplam varyansın %11.2'sini açıklamaktadır (R=0.335 R²=0.112, $p < .001$). Elde edilen 5,226 F değeri sosyal problem çözme becerilerinin bütün olarak umutsuzluk alt ölçeği motivasyon kaybı alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece probleme olumlu yönelim ve probleme olumsuz yönelimin motivasyon kaybının önemli yordayıcıları olduğu görülmüştür.

Tablo 49: Sosyal Problem Çözmenin Umutsuzluğun Geleceğe Yönelik Beklentiler Alt Ölçek Puanlarını Açıklama ve Yordama Gücü

Değişken	B	Standart Hata	B	T	P
Sabit	1,671	,411		4,066	,000
POY	-,050	,028	-,132	-1,757	,080
POSY	,016	,012	,101	1,355	,177
APÇ	-,004	,006	-,049	-,659	,511
KPÇ	,004	,018	,021	,228	,820
IDY	,003	,027	,009	,098	,922
R=0.209 R²=0.044 F=1,897 P=0. 096					

Tablo 49 incelendiğinde sosyal problem çözme becerileri ile umutsuzluk ölçeği geleceğe yönelik beklentiler alt boyutu ile anlamlı düzeyde ilişki göstermediği görülmüştür. Bu sonuca göre sosyal problem çözme alt boyutları geleceğe yönelik beklentiler alt boyutunu anlamlı düzeyde açıklamamakta ve yordamamaktadır (R=0.209 R²=0.044, P=0. 096).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırma örneklemini oluşturan engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme (Probleme Olumlu Yönelim, Probleme Olumsuz Yönelim, Akılcı Problem Çözme, İçtepisel-Dikkatsiz Yaklaşım, Kaçınan Yaklaşım) ve umutsuzluk puanları ilgili değişkenler (engelli çocuğun cinsiyeti, aile bireylerinin eğitim durumu, engelli çocuğa yakınlık) ile incelenmiş, aile bireylerinin sosyal problem çözme becerilerinin umutsuzluk düzeylerini açıklama ve yordama gücüne ilişkin alt problemlere ait bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre, engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme ve umutsuzluk ölçeklerinin hiçbir alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlara dayanarak engelli çocuğu olan aile bireylerinin, sosyal problem çözme ve umutsuzluk düzeylerinin sahip olunan engelli çocuğun cinsiyetine göre anlamlı ölçüde farklılık göstermediği söylenebilir.

Araştırmanın sosyal problem çözme ile ilgili bu bulgusu Arslan (2001) ve Hamarta (2007) yaptıkları çalışma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Arslan (2001), Aceleci yaklaşım boyutu açısından kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha olumlu bir problem çözme becerisine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Hamarta (2007), İlköğretim 8.sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında, sosyal problem çözmenin probleme olumsuz yönelim alt ölçeğinde kız öğrencilerin puan ortalamaları erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırma sonuçlarını destekleyen araştırmalar da vardır örneğin Taylan (1990), 226 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmasında PÇE toplam puanlarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Yine Basmacı (1998) üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılamalarını bazı değişkenler açısından incelediği çalışmasında, cinsiyetin üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılamalarına önemli bir etkisi olmadığını ortaya koymuştur.

Ayrıca, Saracaloğlu, Serin ve Bozkurt (2001)'un lisansüstü öğrencileriyle, Kasap (1997)'in ilköğretim okulu öğrencileriyle, Güçray'ın (2003) Özkütük ve arkadaşları (2003)'in araştırma bulgularına göre problem çözme becerileri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar, araştırma sonuçlarını destekler nitelikte bulunmamıştır.

Araştırmada, engelli çocuğa sahip aile bireylerinin cinsiyetleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında da anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu sonuca dayanarak aile bireylerinin umutsuzluk düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Araştırmanın bu bulgusu, Kutlu (1998)'nin engelli çocuğu olan 264 anne, Aydoğan-Akıncı (1999)'nin, engelli çocuğu olan 257 aile üzerinde yapmış olduğu araştırma bulguları ile desteklenirken, Hamarta, Deniz ve Uslu (2002)'nin engelli çocuğu olan 50 anne ve 36 baba üzerinde yaptıkları araştırma bulguları ile farklılık göstermiştir.

Aydoğan- Akıncı araştırmasında, engelli çocuğun cinsiyeti ve anne- babanın cinsiyeti gibi değişkenlerin anne babaların umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı ölçüde etkili faktörler olmadığı bulgusuna ulaşırken, Hamarta, Deniz ve Uslu' nun araştırmasında annelerin umutsuzluk duygu düzeyleri babaların umutsuzluk duygu düzeylerinden anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur.

Engelli kız çocuğa sahip olan aile bireylerinin umutsuzluk düzeylerinin, istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, daha yüksek çıkması aile bireylerinin cinsiyet rollerine karşı daha duyarlı olduğu, kız çocuklarının kendi bakımları konusunda anne ve babalarına bağımlı oldukları ve bu durumda anne- baba ve kardeşlerin kız çocuklarının geleceklerini düşündüklerinde daha çok umutsuzluğa kapıldıkları söylenebilir. Kız çocuklarının ergenlikteki fiziksel değişikliklerinin bu umutsuzluklarını arttırdığı düşünülmektedir.

Çocuğun cinsiyetine göre, engelli ocuk annelerinde umutsuzluk düzeyini inceleyen bazı araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Kutlu (1998) yaptığı araştırmada, engelli kız çocuğu olan 114 anne ile, engelli erkek çocuğu olan 150 annenin umutsuzluk düzeylerini karşılaştırmış, sonuçta engelli kız çocuğu olan annelerin umutsuzluk düzeylerinin, engelli erkek çocuğu olan annelerden yüksek olmasına rağmen, aradaki farkın anlamlı olmadığını saptamıştır. Aydoğan- Akıncı (1999) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da, çocuğun cinsiyetinin zihinsel, fiziksel ve zihinsel+fiziksel engelli çocukların ana-babaları yönünden incelendiğinde, gruplar arasında umutsuzluk düzeyi açısından anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Ancak, anne-babaların umutsuzluk lğinden aldıkları puanlara bakıldığında, fiziksel zrl özellikle de zihinsel+fiziksel zrl grupta kız çocuğu olan anne-babaların umutsuzluk düzeylerinin erkek çocuğu olanlara oranla daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Araştırmanın bulgularına dayanarak engelli çocuğa sahip olmanın aile bireylerinin sosyal problem zme becerilerini ve umutsuzluk düzeylerini aynı ölçüde etkilediği söylenebilir.

Araştırma bulguları, sosyal problem çözenin kaçınan yaklaşım alt boyutunda eğitim durumu değişkenine göre farklılaştığını göstermektedir. İlköğrenimli aile bireyleri sosyal problemlere lise ve üniversite öğrenimi görmüş aile bireyelerine göre daha kaçınan yaklaşmaktadırlar. Bu sonuca dayanarak bu alt boyutta eğitim durumunun, engelli çocuğu olan aile bireyelerinde, sosyal problem çözmeyi etkileyen bir değişken olduğu söylenebilir.

Eğitim düzeyinin aile bireyelerinin sosyal problem çöme becerilerinin bütün alt boyutlarda anlamlı ölçüde etkileyeceği beklenir. Ancak, probleme olumlu yönelim, probleme olumsuz yönelim ve içtepisel-dikkatsiz alt boyutlarında, engelli çocuğu olan aile bireyelerinin sosyal problem çöme becerilerinin eğitim durumu değişkenine bağılı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Araştırmanın bu sonucu, Serin ve Derin (2008)'in araştırma sonuçları ile desteklenmektedir. Serin ve Derin ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumuna göre problem çöme becerisi algıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yapılan bazı araştırmalarda, öğrenim düzeyi yüksek olan annelerin problem çöme yeteneklerinin daha iyi olduğu, öğrenim düzeyi düşük olan annelerin ise çocuklarının bakım sorumluluğunu daha yoğun yaşadıkları saptanmıştır (Quine ve Pahl 1991, Havemen ve diğ. 1997).

Anne babaların öğrenim durumları, hayatlarının diğere alanlarında olduğu gibi engelli çocuklarıyla ilgili duyguları üzerinde de etkili olabilmektedir. Babaların öğrenim durumunun yükselmesi ile uyum süreçlerini kolaylaştıracak sosyal ve resmi desteklerden daha iyi yararlanabilecekleri düşünülmektedir. Sonuçta öğrenim düzeyi yüksek olan babalar, problemlerden çok çözüm yollarında yoğunlaşırken, öğrenim düzeyi okur-yazar veya ilköğretim olanlar ise, daha çok ailenin maddi sorunlarıyla ilgilenmektedirler. Bu durumda, eşi daha fazla eğitilmiş olan annelerin aldığı destek daha anlamlı olmaktadır. Alınan bu anlamlı desteğin de, annelerin duygularını olumlu yönde etkilediği ve gelecekle ilgili umutlarını arttırdığı düşünülmektedir. Ayrıca, çalışmadan elde edilen sonuç, öğrenim düzeyi yüksek olan babaların gelir durumlarının daha iyi olacağı ve umutsuzluğun dolaylı olarak etkilenebileceğine de dayandırılabilir.

Engelli çocuğa sahip aile bireyelerinin eğitim durumu değişkenine göre umutsuzluk alt ölçeğinin hiçbir alt boyutunda anlamlı fark bulunmamıştır. Aile bireyelerinin eğitim durumlarına bağılı olarak umut ve motivasyon düzeylerinin yükseleceği, gelecek konusunda daha olumlu beklentiler içinde olacakları beklenir. Ancak bu araştıra sonuçları bu beklentileri doğrulamamıştır. Araştırmanın bu bulguları Ceylan (2004)'nın araştırma bulguları ile desteklenirken, Aydoğan- Akıncı (1999)'nın araştırma bulguları ile farklılık göstermiştir. Aydoğan- Akıncı, engelli çocuğu olan aileler üzerinde yaptığı çalışmada engelli çocuğun anne- babalarının eğitim durumlarının umutsuzluk düzeyleri üzerinde anlamlı ölçüde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durumun Türkiye'de, kısa vadede, engellilerin sorunlarının

çözümüne yönelik çalışmaların olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Engelli aileleri kısa vadede sorunlarının çözüleceği konusunda umutsuz olabilirler.

Aile bireylerinin umutsuzluk düzeyleri arasında eğitim durumuna göre anlamlı farkın olmadığı anlaşılmaktadır. Sıra ortalamaları dikkate alındığında her iki grupta da üniversite mezunlarının umutsuzluk düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir. Öğrenim durumunun düzeyinin yükselmesi ile, öncelikle çocuklarının engelleri ve yapabilecekleri konusunda bilgi toplamaları kolaylaşmakta ve çocuklarının geleceği konusunda bilinmezlikten kurtulmaları sağlanmaktadır. Ayrıca aile bireylerinin uyum sağlamalarını kolaylaştıracak sosyal ve resmi destekleri fark edebilecekleri ve daha iyi değerlendirebilecekleri düşünülmektedir. Sonuçta, eğitim düzeyi yüksek olan aile bireylerinin çocuklarının problemlerine çözüm yolları bulma konusuna yoğunlaşabilecekleri için umutsuzluklarının azalabileceği söylenebilir.

Engelli çocukların aileleri, çocuklarının bakımı, gelişimi ve günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri için çeşitli alanlarda yardıma ve desteğe gereksinim duymaktadırlar. Sahip oldukları sorumlulukları başkalarıyla paylaşan, çevresindeki kişiler tarafından desteklenen anne-babaların yalnız olmadıklarını düşündükleri ve sorunlarla daha kolay başa çıkabildikleri de saptanmıştır. Engelli çocukların ailelerinin aynı zamanda yalnızlık duygusuna da sahip oldukları görülmektedir. Kuloğlu (2001) tarafından yapılan bir çalışmada sıfır-üç yaşları arasında engelli çocuğu olan anne-babaların yalnızlık düzeylerini azaltabilmek amacıyla yapılan uygulamalarda bilgi verici psikolojik danışma programlarının, umutsuzluğun önemli belirtilerinden olan yalnızlık duygusunu azaltmada önemli bir etkisinin olduğu görülmüştür. Bu bağlamda eğitim durumunun umutsuzluk üzerinde etkili bir değişken olduğu söylenebilir.

Araştırma bulguları engelli çocuğa sahip aile bireylerinin engelli çocuğa yakınlıklarına göre, sosyal problem çözme ölçeğinin probleme olumlu yönelim alt boyutunda baba ve kardeş arasında kardeş lehine, probleme olumsuz yönelim alt ölçeğinde anne- baba- kardeş arasında anne lehine, akılcı yaklaşım alt boyutunda baba- kardeş arasında kardeş lehine ve kaçınan yaklaşım alt boyutunda baba- kardeş arasında baba lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu sonuçlara göre kardeşler problemlere babalar göre daha olumlu ve daha akılcı yaklaşırken, babaların kardeşlere göre daha kaçınan yaklaştıkları, annelerin baba ve kardeşlere göre daha olumsuz yaklaştıkları söylenebilir. Kardeşlerin engelli kardeşlerine ilişkin sosyal problemleri çözümünde daha olumlu ve idealist oldukları düşünülebilir.

Engelli aile bireylerinin engelli çocuğa yakınlık dereceleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında, umutsuzluk ölçeğinin hiçbir alt boyutunda anlamlı ilişki bulunmamıştır. Ancak, istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, annelerin puan ortalamaları diğer gruplardan yüksek bulunmuştur. Engelli çocuklar, normal gelişim gösteren yaşlılarından daha fazla bakım ve desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bunu da genellikle anneler sağlamaktadır. Bunun

için yeterli zaman bulabilen anneler, çocuklarına karşı olan sorumluluklarını yerine getirebildiklerinden dolayı rahatladıkları düşünülmektedir. Yeterli zamanı bulamayan anneler ise, çocuğuyla yeterince ilgilenemediğini, ona karşı sorumluluklarını yerine getiremediğini düşünüp, kendileri suçlayarak bundan rahatsızlık duyabilmektedirler. Yaşanan bu tür olumsuz duygular da annedeki umutsuzluğu arttırmış olabilir.

Araştırmanın sonuçları Aydoğan- Akıncı (1999)'nın araştırma sonuçları ile desteklenirken, Hamarta, Deniz ve Uslu (2002)'nin araştırma sonuçları ile desteklenmemiştir. Aydoğan- Akıncı'nın araştırmasında anne- babanın umutsuzluk düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir. Hamarta, Deniz ve Uslu'nun araştırmasında ise annelerin gelecekle ilgili umutsuzluk duygu düzeyleri babaların umutsuzluk duygu düzeylerinden anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur.

Aile içindeki ilişkiler, kardeşlerin engelli çocuğu kabul etmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Engelli çocuğu ve yaşam koşullarını kabul eden anne babalarla kardeşlerin bu duruma daha iyi uyum sağlayacakları düşünülmektedir. Rivers ve Stoneman (2003) yaptıkları çalışmada engelli çocuğu olan 50 ailede kardeş ilişkilerini araştırmışlar, sonuçta aile ilişkisinden ortaya çıkan stresin kardeş ilişkilerinin kalitesinin önemli bir göstergesi olduğunu saptamışlardır. Çalışmada, aile stresi yüksek olduğunda, normal gelişim gösteren çocuklar, kardeş ilişkisinden daha az memnun olduklarını ve bunun yanında daha çok olumsuz davranışları ve engelli kardeşlerine yönelik daha az sayıda olumlu davranışları olduğunu belirtmişlerdir.

Engeli çocuğa yakınlık derecesi kuşkusuz aile bireylerinin umutsuzluk düzeylerini etkimektedir. Yapılan bir çalışmada babanın annesinin ailede yıkıcı bir etkiye sahip olduğu annenin annesinin ise genel olarak destekleyici olduğu belirtilmektedir (Gallagher, Beckman ve Cross; 1983). Türk toplumunda aileler ataerkil olduğu için, genellikle de ailelerdeki kişiler babanın yakınları olabilmektedir. Bu durumda aile içinde başka kişilerin var olmasının annelerin duygularını olumsuz yönde etkileyeceği düşünülebilir.

Araştırma bulguları sosyal problem çözmenin probleme olumlu yönelim alt boyutunun, umutsuzluk ölçeği umut alt boyutunu ve motivasyon kaybı alt boyutunu anlamlı ölçüde açıkladığını ortaya koymuştur. Umutsuzluk ölçeğinin geleceğe yönelik beklentiler alt boyutu ile anlamlı düzeyde ilişki göstermediği görülmüştür. Bu sonuca göre sosyal problem çözme alt boyutları geleceğe yönelik beklentiler alt boyutunu anlamlı düzeyde açıklamamaktadır. Bu sonuç engelli çocuğa ilişkin sosyal problemlere olumlu yaklaşmanın aile bireylerinin umut düzeyini yükseltirken motivasyon kaybını azalttığını ortaya koymaktadır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir. Ulaşılan genel sonuçlar araştırmanın bağımlı değişkenleri olan engelli çocuğu olan aile bireylerinin sosyal problem çözme ve umutsuzluk düzeylerine göre ele alınmıştır.

1. Araştırma bulgularına göre, engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin probleme olumlu yönelim puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır.

2. Engelli kız çocuğa sahip aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları ile engelli erkek çocuğa sahip aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir.

3. Engelli çocuğun cinsiyeti kız olan aile bireyleri ile sahip olduğu engelli çocuğun cinsiyeti erkek olan aile bireyleri arasında akılcı problem çözme alt ölçeğinde anlamlı fark bulunmamıştır.

4. Araştırma sonuçlarına göre, sahip olduğu engelli çocuğun cinsiyeti kız olan aile bireyleri ile sahip olduğu engelli çocuğun cinsiyeti erkek olan aile bireyleri arasında akılcı problem çözme alt ölçeğinde anlamlı fark bulunmamıştır.

5. Engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin probleme içtepesel dikkatsiz yönelim puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.

6. Araştırma sonucunda engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin umut puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

7. Engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin motivasyon kaybı puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır.

8. Araştırma sonuçlarına göre engelli kız çocuğa sahip aile bireyleri ile engelli erkek çocuğa sahip ailelerin geleceğe yönelik beklentiler puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır.

9. Araştırma sonuçlarına göre, probleme olumlu yönelim puanları aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

10. Aile bireylerinin eğitim durumları açısından sosyal problem çözme ölçeğinin kaçınan yaklaşım alt boyutunda yüksek öğrenim görmüş olanlar lehine anlamlı farklılık göstermiştir.

11. Araştırma sonuçları dikkate alındığında, engelli çocuğu olan aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

12. Araştırma sonuçları probleme olumsuz yönelim puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.
13. Araştırma sonuçları akılcı problem çözme puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.
14. Araştırma sonuçları içtepisel- dikkatsiz yaklaşım alt ölçek puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.
15. Araştırma sonuçları, eğitim durumu ilköğretim olan aile bireylerinin kaçınan yaklaşım alt ölçek puan ortalamalarının eğitim durumu ortaöğretim ve yüksek öğretim olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur.
16. Araştırma bulguları umut, motivasyon kaybı ve geleceğe ilişkin beklentiler alt ölçek puanlarının aile bireylerinin eğitim durumuna göre, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.
17. Araştırma sonucunda, engelli çocuğa yakınlık derecesi kardeş olan aile bireylerinin probleme olumlu yönelim alt ölçek puan ortalamaları, yakınlık derecesi anne ve baba olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
18. Araştırma sonuçlarına göre, engelli çocuğa yakınlık derecesi anne olan aile bireylerinin probleme olumsuz yönelim alt ölçek puan ortalamaları, yakınlık derecesi baba ve kardeş olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
19. Araştırma sonucunda, engelli çocuğa yakınlık derecesi kardeş olan aile bireylerinin akılcı problem çözme alt ölçek puan ortalamaları, yakınlık derecesi baba olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
20. Araştırma sonuçları, engelli çocuğa yakınlık derecesine göre aile bireylerinin içtepisel-dikkatsiz yaklaşım alt ölçek puan ortalamaları engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.
21. Araştırma sonucunda, engelli çocuğa yakınlık derecesi baba olan aile bireylerinin kaçınan yaklaşım puan ortalamaları, yakınlık derecesi kardeş olan aile bireylerinin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
22. Araştırma sonuçları, umut, motivasyon kaybı ve geleceğe yönelik beklentiler alt ölçek puan ortalamalarının engelli çocuğa yakınlık derecesi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.
23. Araştırma sonucunda, probleme olumlu yönelimin umut alt ölçek puanları üzerinde önemli bir yordayıcı olduğunu ortaya koymuştur.
24. Araştırma bulguları, probleme olumlu yönelim ve probleme olumsuz yönelimin motivasyon kaybının önemli yordayıcıları olduğunu ortaya koymuştur.
25. Araştırma sonuçları, sosyal problem çözme alt boyutlarının geleceğe yönelik beklentiler alt boyutunu anlamlı düzeyde açıklamadığını ortaya koymuştur.

Araştırma bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

1. Engelli çocuğun davranış problemlerinin olması, yakınlardan yeterli sosyal desteğin sağlanamaması, sınırlı eğitim ve iş olanakları, gelecekte bakımı sağlayacak kurumların yetersizliği gibi etkenler umutsuzluğa ve karamsarlığa yol açabilmektedir. Bu nedenle engelli çocuğu olan aile bireylerinin umutsuzluğa kapılmamaları çocuklarının geleceğine ilişkin daha olumlu bakış açılarına sahip olması için ihtiyaç duydukları yardım ve desteklerin belirlenmesi ve gerekli müdahalelerin yapılması gerekir.

2. Annelerin probleme olumsuz yönelimleri problem durumuyla karşılaştığında daha çabuk vazgeçmelerine, öfkelenmelerine ve olumsuz duygulanımda bulunmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle annelerin probleme olumlu yönelimlerini sağlayacak eğitim programları düzenlenebilir.

3. Toplumun engelli bireylere karşı kabul düzeylerini artırmak için eğitim programlarında engelli eğitime ilişkin dersler konabilir.

4. Engellilerin sosyal güvencelerini sağlayıcı önlemlerin alınmasına ilişkin çalışmalar yapılabilir.

5. Problem çözmede en etkili yollardan biri anne-baba olarak çocuklara iyi birer model oluşturmaktır. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin problemlere başa çıkmalarını sağlayacak sosyal beceri eğitimleri düzenlenebilir.

6. Engelli çocuğu olan aile bireylerinin (kardeş, anne-baba) bilinçlendirilmesine yönelik deneysel bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akkök, F. (1997). Farklı özelliği olan çocuk anne-babaların yaşadıkları, *Farklılıkla Yaşamak içinde*, Ed. A. N. Karancı, 9-21, Türk Psikologlar Derneği, 1. Basım, Ankara.
- Arkonaç, S. (1993). *Grup İlişkileri*, Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- Aslan, C.(2001). *Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Atkinson, R. L., Atkinson, C. R., Smith, E. E., Bem, J. D. ve Hoeksema, N. S. (1999). *Psikolojiye Giriş*, Çev: Yavuz Alogan, Arkadaş Yayınları, 12. Basım, Ankara.
- Aydoğan-Akinci, A. (1999). *Özürli çocuğa sahip anne-babaların umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi*, Yayınlanmamış Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Basmacı, S. (1998). *Üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılamalarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- Beck, A.T. (1963) Thinking and depression I. *Arch, Gen Psychiatry*, 9:326-333.
- Belzer, K.D., & D'Zurilla, T.J. and A. Maydeu-Olivares (2002). Social problem solving and trait anxiety as predictors of worry in a college student population. *Personality and Individual Differences*, 33, 573-585.
- Bingham, A., (1988). *Çocuklarda problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi*. Çev: A. F. Okuzkan. M. E. Basımevi, İstanbul.
- Bozkurt, N., Serin, O. ve Emran, B. (2004). İlköğretim birinci kademe öğretmenlerinin problem çözme becerileri, iletişim becerileri ve denetim odağı düzeylerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü. Cilt II.
- Büyükkaragöz, S. S ve Çivi, C (1994). *Genel öğretim metotları*. Konya: Atlas Kitabevi.
- Cavkaytar, A. ve Diken, İ. H. (2005). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Kök Yayınevi.
- Ceylan, R.(2004). *Entegre eğitime katılan ve katılmayan engelli çocukların annelerinin depresyon ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, A Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Coşkun, F. (2009). Kişilik Kuramları, Karapürçek İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü web sitesi, <http://karapurcek.meb.gov.tr> . 05.04. 2009.
- Cüceloğlu, D. (1995). *İyi düşün doğru karar ver*. Sistem Yayıncılık. İstanbul.

- Çubukçu, Z ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler, *Bilgi*, 37: 155-174, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı.
- Davey, G. C. L.(1994). Worrying, social problem solving abilities, and social problem solving confidence. *Behavior Research and Therapy*, 32, 3, 327- 330.
- Deniz, M. E. (Ed.). (2008). Kişisel Rehberlik, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* içinde (s. 129-173). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dora, S. (2003) . *Sosyal problem çözme envanteri (Revize Edilmiş Formu)'nin Türkçe' ye uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- D'Zurilla, T. N, & Nezu, A. (1982) Social problem - solving in adults, In P. C. Kendall (Ed.), *Advances in cognitive-behavioral research and therapy*, 1, 201-274. New York: Academic Press.
- D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M., & Maydeu-Olivares, A. (1996). *Manual for the Social Problem-Solving Inventory-revised*. North Tonawanda, NY: Multi-Health Systems.
- D'Zurilla T. J., & Nezu A. M (1999). *Problem-solving therapy: A social competence approach to clinical intervention (2nd ed.)*. New York: Springer.
- Durak, A. ve Palabıyıköğlü, R. (1994). Beck umutsuzluk ölçeği geçerlilik çalışması, *Kriz Dergisi*, 2 (2): 311-319.
- D'Zurilla, T., Goldfried, M.(1971). Problem solving behavior modification, *Journal of Abnormal Psychology*, 18, 45-47.
- D'Zurilla, T.J., Nezu, A.M., & Maydeu-Olivares, A. (2004). Social problem solving: Theory and Assessment. In E.C. Chang, T.J. D'Zurilla, & L.J. Sanna (Eds.), *Social Problem Solving: Theory, research, and training*. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Durlak, J. A., (1993). Social problem solving as a preliminary prevention strategy in R. D. Felner, L. A. Jason, J. N. Moritsugu & S. S. Faber (Ed), *Preventive Psychology: Teory, Resarch and Practice*, 31- 48, New York.
- Fontaine, K. R., Monstead, A. S. R., Wagner, H. (1993). Optimism, perceived control over stress and coping. *European Journal of Personality*, 7, 267–281.
- Gallagher,J.J.,Beckman,P. and Cross, A.H. (1983). Families of handicapped children: *Sources of stress and itsamelioration.Exceptional Children*,50(1);10-19.
- Geçtan, E. (1996). *İnsan Olmak*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 17. Basım.
- Gölmüş,E. G. (2005). *Zihinsel engelli çocuğu olan annelerin umutsuzluk, karamsarlık, sosyal destek algılarının ve gelecek planlarının incelenmesi*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara,Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

- Güçray S.S. (2003). The analysis of decision making behaviors and perceived problem solving skills in adolescents. *The Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET* April 2(2), Article 5.
- Gürsel, M. (2008). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*, Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- Gürvardar, D. (2001). *Yetiştirme yurdunda yetişen çocuklar ile ana-baba yanında yetişen çocukların umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hamarta, E. (2009). A Prediction of self-esteem and life satisfaction by social problem solving, *Social Behavior and Personality*, 37(1), 73-82.
- Hamarta, E., Deniz, E. ve Uslu, M. (2002). Engelli çocuğu olan anne- babaların umutsuzluk düzeylerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *XI. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri*, Hazırlayan: Hakan Sarı, Konya: Eğitim Kitabevi. Yayınları
- Hamarta, S. (2007). *İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin sosyal problem çözme becerilerinin algılanan anne- baba tutumları açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Haveman,M.,Berkum,G.,Rene,R.and Heller,T. (1997). Differences in service needs, time demand and caregiving burden among parents of persons with mental retardation across the life cycle. *Family Relations*,46 (4); 417-425.
- Heppner, P. P. & C. E. Baker, (1997). Applications of the Problem Solving Inventory. *Measurement & Evaluation in Counseling & Development*. 29, 4, 229-242.
- Heppner, P. P., Peterson, C. H. (1997). *Problem Çözme Envanteri-A Formu (PÇE)*. (Çev: Savaşır, I., Şahin, N. H.) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:9.
- Heppner,P.P ve Krauskoph,C.J., (1987). The integration of personal problem solving processes within counseling. *The Counseling Psychologist*,15,371-447.
- Kasap, Z. (1997). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeye göre problem çözme başarısı ile problem çözme tutumu arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karasar, N., (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 9. Baskı.
- Karataş, K. (2002). Engellilerin toplumla bütünleşme sorunları: Birsosyal politika yaklaşımı. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 2(2), 43-55.
- Kaya, N. (1992). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencilerinin problem çözme becerileri ile benlik saygıları arasındaki ilişkiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuloglu, N. (2001). *Bilgi verici psikolojik danışma ve didaktik bilgi verme programlarının down sendromlu bebeği olan anne- babaların umutsuzluk, gereksinim ve eş ilişkisi düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kutlu, (1998). *Özürlü çocuğu olan ana- babaların umutsuzluk düzeyleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun

- Küçük, Y. ve Arıkan, D. (2005). İşitme engelli çocukların umutsuzluk düzeylerinin belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 1- 13.
- Küçüker, S. (1993). Özürlü çocuk ailelerine yönelik psikolojik danışma hizmetleri, *Özel Eğitim Dergisi*, 1 (3), 23-29
- McCabe, R., Blankstein, K. R., & Mills, J. S. (1999). Interpersonal sensitivity and social problem-solving: Relations with academic and social self-esteem, depressive symptoms, and academic performance. *Cognitive Therapy and Research*, 23, 587-604.
- Miller, M; Nunn, G.D. (2003). *Using Group Discussion to improve Social Problem Solving and Learning*. <http://progvest.umi.com/pqdqeb? Ord. 30.04.2008>.
- Morgan, C. T., (1999). *Psikolojiye Giriş*. Çev: H. Arıcı ve Diğ. Meteksan Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- Odağ, C. (1995). *İntihar*. İzmir Psikiyatri Derneği Yayınları, İzmir 1-14.
- Öz, F. (2004). *Sağlık Alanında Temel Kavramlar*, Ankara: İmaj iç ve Dış Ticaret AŞ.
- Özbudun, S., Markus, G. ve Demirer, T.(2008). *Yabancılaşma ve....* Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Özkütük N, Silkü A., Orgun F. ve Yalçınkaya M. (2003). Öğretmen adaylarının problem çözme becerileri, *Ege Eğitim Dergisi*. Sayı (3)2: 1-9.
- Özmen, D., Dündar, E.P., Çetinkaya, A. Ç., Taşkın, O. ve Özmen E. (2008). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve umutsuzluk düzeyini etkileyen Etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 9, 8-15.
- Özyürek, M ve Özsoy, Y. (1997). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar "Özel Eğitime Giriş"*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Quine, L.and Pahl, J. (1991). Stress and coping in mothers caring for a child with severe learning difficulties: A test of Lazarus'transactional model of coping. *Journal of Communiyt & Applied Social Pyschology*. 1; 57-70.
- Rivers,J.W.and Stoneman,Z. (2003). Sibling relationships when a child autism:Marital stress and support coping.*Journal of Autism and Developmental Disorders*, 33(4);383-394.
- Saracaloğlu S., Serin, O. ve Bozkurt N. (2001).Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri İle Başarıları Arasındaki İlişki, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 14, ss 121-134.
- Sarı, H. (2005). Özel Eğitim ve Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Stratejik Yaklaşımlar. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Editör: M.Hesapçioğlu, M.Gürsel, 2. Baskı, Konya: Eğitim Kitabevi.
- Sarı, H. (2003). Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle ilgili Çağdaş Öneriler, Pegem Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

- Sarı, H.(2009), Ağır ve çok engelli öğrencilerin etkili kaynaştırılması için stratejiler, *Özel Eğitime Giriş*, 309 -323, Editör: Ayşegül Ataman, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Savaşır, I. ve Şahin, H. N. (1997). *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*, Türk Psikologlar Derneği Yayınları No.:9, Özyurt Matbaacılık, Ankara.
- Seber, G. (1991). *Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği üzerine bir çalışma*. Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü. Eskişehir.
- Soygür,H. (1993). Şizofreni Tedavisinde Aileye Yaklaşım, *Psikiyatri,Psikoloji ve Psikofarmakoloji dergisi*;1(2),sayfa :117-127.
- Snyder C. R., (1991): "Hope for the Journey" Conference of Cognitive Coping in Families Who Have a Member With a Developmental Disability: Theoretical and, Empirical Implications and Directions. University of Kansas, June 5-6.
- Şahin, N., Şahin, N. H. and Heppner, P. P. (1993). The psychometric properties of the Problem Solving Inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 17, 379-396.
- Sarı, H. Y. (2007). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11 (2).
- Sarı, H.Y., Baser, G ve Turan, J. M. (2006). Experiences of mothers of children with Down Syndrome, *Paediatric Nursing*, 18(4):29- 32.
- Serin, N., B., Derin, R. (2008). İlköğretim öğrencilerinin kişilerarası problem çözme becerisi algıları ve denetim odağı düzeylerini etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (1), [Bağlantıda]. 8:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>
- Taylan, S. (1990). *Heppner'in Problem Çözme Envanterinin Uyarılma, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları*. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- TDK. <http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul> Erişim tarihi: 13.06.2007
- Tümkaya, S. (2005). Ailesi Yanında Ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması, *TEBD*, 2005 Sayı 4, Cilt 3, 445-459.
- Yüksel, G. (1997), Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, G. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK I : GENEL AÇIKLAMA

EK II : BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ

EK III: SOSYAL PROBLEM ÇÖZME ENVANTERİ

EK I

GENEL AÇIKLAMA

Sayın Veli,

Engelli çocuğu olan ailelerle ilgili olarak yapılan bilimsel amaçlı bir araştırma için sizlerin yardımlarınıza ihtiyaç duyulmuştur. Sizden, ilişikte verilen anketleri okumanız ve içtenlikle cevaplamanız istenmektedir. Araştırma tamamen bilimsel amaçlı olup toplanan veriler sadece bu amaçla kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Bu nedenle adınızı veya soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Ayhan Izgar
Özel Eğitim Bölümü Yüksek lisans Öğrencisi

BİLGİ FORMU

1- Engelli çocuğa yakınlık dereceniz

a- () Anne b- () Baba c- () Kardeş

2- Eğitim durumunuz

a- () İlköğretim b- () Ortaöğretim c- () Yükseköğretim

3- Engelli çocuğunuzun cinsiyeti

a- () Kız b- () Erkek

EK 2

BECK UMUTSUZLUK ÖLÇEĞİ

Aşağıda verilen ifadeleri okuyunuz ve size uygun gelen seçeneği (x)işareti koyarak işaretleyiniz	Evet	Hayır
1-Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum		
2- Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.		
3- İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle almayacağını bilmek beni rahatlatıyor.		
4- Gelecek on yıl içinde hayatimin nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.		
5- Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.		
6- Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.		
7- Geleceğimi karanlık görüyorum.		
8- Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.		
9- İyi fırsatlar yakalayamıyorum gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiç bir neden yok.		
10-Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı		
11-Gelecek benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor		
12-Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum		
13-Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.		
14-İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor		
15-Geleceğe büyük inancım var.		
16-Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur		
17-Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.		
18-Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.		
19-Kotu günlerden çok , iyi günler bekliyorum.		

20-İstediğim her şeyi elde etmek için caba göstermenin gerçekten yararı yok, Nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.

EK 3

SOSYAL PROBLEM ÇÖZME ENVANTERİ

YÖNERGE

Aşağıda günlük yaşamda problemlerle karşılaştığınızda ortaya çıkabilecek bazı düşünce, duyu ve davranış tarzlarınız bulunmaktadır. Burada, sıradan güçlüklerden ya da her gün üstesinden başarıyla geldiğiniz baskılardan bahsedilmemektedir. Bu envantere problem, yaşamınızda önemli yeri olan, size sıkıntı veren bir şeydir ve bu şeyin üstesinden nasıl geleceğiniz ya da sizi çok sıkmasına nasıl son vereceğiniz konusunda o anda bir fikre sahip değilsinizdir. Bu problem, düşünceleriniz, duygularınız, davranışlarınız, sağlığınız yada görünüşünüz gibi kendinizle ilgili veya aileniz, arkadaşlarınız, öğretmenleriniz, patronunuzla ilişkiler gibi diğer insanlarla olan ilişkilerinizle ilgili evininiz, arabanız, mal varlığınız, paranız gibi sahip olduğunuz şeylerle ve çevrenizle ilgili olabilir.

Cümleleri okurken, kendinizi bugünlerde bir problemle karşılaştığınızda, her zaman düşündüğünüz, hissettiğiniz ve davrandığınız şekilde değerlendiriniz. Lütfen her cümleyi dikkatli bir şekilde okuyunuz ve cevap formunda bu cümlelerin size uygunluk derecesini “Bana hiç uygun değil”, “Bana çok az uygun”, “Bana kısmen uygun”, “Bana çok uygun”, “Bana tamamen uygun” ifadelerden birine (X) işareti koyarak belirtiniz.

Katkılarınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

1. Problemlerimi çözmek yerine, endişelenerek çok zaman harcarım
2. Önemli bir problemi çözmek zorunda kaldığımda, kendimi tehdit edilmiş hissederim ve korkarım.
3. Karar verirken tüm seçeneklerimi yeteri kadar dikkatli değerlendirmem.
4. Karar verirken her bir seçeneğin diğer insanların yararına olup olmadığını düşünmem.
5. Bir problemi çözerken sıklıkla farklı çözümler düşünür ve daha sonra bunlardan bazılarını daha iyi bir çözüm elde etmek için bir araya getiririm.
6. Önemli bir karar verirken endişelenirim ve kendimden emin olamam.
7. Bir problemi çözmek için ilk girişimim başarısız olsa bile, ısrar edersem ve kolayca vazgeçmezsem sonunda iyi bir çözüm bulacağımı biliyorum.
8. Bir problemi çözerken aklıma gelen ilk düşünceye göre davranırım.
9. Ne zaman bir problemim olsa çözüleceğine inanırım.
10. Bir problemi çözmeden önce, problemin kendiliğinden çözülüp çözülmediğini görmek için beklerim.

11. Bir problemim olduğunda durumu incelerim ve istediğimi elde etmekten alıkoyan engelleri belirlemeye çalışırım.
12. Bir problemi çözerken ilk girişimim başarısız olduğunda moralim çok bozulur.
13. Güç bir problemle karşı karşıya kaldığımda, ne kadar çok çabalasam da onu tek başıma çözebileceğimden emin olamam.
14. Yaşamımda bir problemle karşılaştığımda, onu çözmeyi mümkün olduğu kadar ertelerim.
15. Bir problemi çözdükten sonra tüm sonuçları dikkatlice değerlendirmek için zaman harcamam.
16. Problemlerle uğraşma zorunluluğundan kaçınmak için her şeyi yaparım.
17. Güç problemler beni çok üzer
18. Bir karar vermek zorunda kaldığımda, her seçeneğin olumlu ve olumsuz sonuçlarını tahmin etmeye çalışırım.
19. Yaşamımda karşılaştığım problemlerle mümkün olduğu kadar çabuk uğraşmak isterim.
20. Bir problemi çözmeye giriştiğimde yaratıcı olmaya ve yeni ya da orijinal düşünmeye çalışırım.
21. Bir problemi çözerken aklıma gelen ilk iyi düşünceyi uygularım.
22. Bir probleme uygulanabilecek olası farklı çözümleri için çok fazla düşünce ortaya koyamam.
23. Problemleri çözmek yerine, onları düşünmekten kaçınmayı tercih ederim.
24. Karar verirken her seçeneğin hem anlık hem de uzun dönemli sonuçlarını göz önüne alırım.
25. Bir problemimi çözdükten sonra, neyin doğru neyin yanlış gittiğini incelerim.
26. Bir problemimi çözdükten sonra, duygularımı gözden geçiririm ve kendimi daya iyi hissedip hissetmediğime bakarım.
27. Bir problemimi çözmeden önce başarı şansımı artırmak için çözüm yolunu denerim.
28. Güç bir problemle yeterince uğraşırsam, onu tek başıma çözebileceğime inanırım.
29. Bir problemi çözmek zorunda kaldığımda ilk olarak problemle ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgi toplamaya çalışırım.
30. Problemlerin çözümü konusunda bir şeyler yapmak için çok geç olana kadar, onları çözmeyi ertelerim.
31. Problemlerimden kaçınmaya, çözmekten daha çok zaman harcarım.
32. Bir problemi çözerken o kadar çok üzülürüm ki sağlıklı düşünemem

33. Bir problemi çözmeden önce tam olarak neyi başarmak istediğimi bilmek için belirgin amaçlar ortaya koyarım.
34. Bir karar vermek zorunda kaldığımda, her seçeneğin avantaj ve dezavantajlarını düşünmek için zaman harcamam.
35. Bir probleme ürettiğim çözüm yeterli olmadığında, neyin yanlış olduğunu bulmaya çalışır ve daha sonra tekrar denerim.
36. Problemlerimi çözmek zorunda kalmaktan nefret ederim.
37. Bir problemi çözdükten sonra, durumun ne kadar daha iyiye doğru gittiğini dikkatlice değerlendiririm.
38. Problemim olduğunda bunu bir probleme sahip olmanın bazı olumlu yanlarından yararlanmak için bir mücadele ya da fırsat olarak görmeye çalışırım.
39. Bir problemi çözmeye çalışırken, daha fazla fikir üretemeyinceye kadar tüm olası seçenekleri düşünürüm.
40. Bir karar vermek zorunda kaldığımda, her seçeneğin sonuçlarını değerlendiririm ve bir biriyle karşılaştırırım.
41. Önemli bir problemim olduğunda, moralim çok bozulur ve dona kalırım.
42. Güç bir problemle karşılaştığımda, başkalarına çözdürürüm.
43. Bir karar vermek zorunda kaldığımda, her seçeneğin duygularım üzerindeki olası etkilerini dikkate alırım.
44. Bir problemi çözmek zorunda kaldığımda, çevremdeki hangi faktörlerin ya da koşulların probleme neden olabileceğini incelerim.
45. Karar verirken her seçeneğin sonuçları hakkında çok fazla düşünmeksizin içimden geldiği gibi davranırım.
46. Karar verirken alternatifleri değerlendirmek ve birbirleriyle karşılaştırmak için sistematik bir yöntem kullanırım.
47. Bir problemi çözerken amacımın ne olduğunu daima hatırimda tutarım.
48. Bir problemi çözerken probleme mümkün olduğu kadar farklı açılardan yaklaşırım.
49. Bir problemi anlamakta sıkıntı çektiğimde, onu anlamak için daha açık ve sonuç bilgileri toplarım.
50. Bir problemi çözerken ilk girişimim başarısız olursa, cesaretim kırılır ve moralim bozulur.
51. Bir probleme uyguladığım çözüm yolu yeterli olmadığında, bunun neden işe yaramadığını dikkatlice incelemek için zaman harcamam.
52. Karar verirken çok aceleci davranırım.